

บทที่ 5
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ซึ่งจะนำเสนอเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ภาคใต้ แบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1.1 ด้านวิชาการ

1.1.1 ด้านวิชาการ: โรงเรียน ก.

1.1.2 ด้านวิชาการ: โรงเรียน ข.

1.1.3 สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านวิชาการ

1.2 ด้านงบประมาณ

1.2.1 ด้านงบประมาณ: โรงเรียน ก

1.2.2 ด้านงบประมาณ: โรงเรียน ข.

1.2.3 สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านงบประมาณ

1.3 ด้านบุคลากร

1.3.1 ด้านบุคลากร: โรงเรียน ก

1.3.2 ด้านบุคลากร: โรงเรียน ข.

1.3.3 สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านบุคลากร

1.4 ด้านการบริหารทั่วไป

1.4.1 ด้านการบริหารทั่วไป: โรงเรียน ก

1.4.2 ด้านการบริหารทั่วไป: โรงเรียน ข.

1.4.3 สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการบริหารทั่วไป

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ทั้ง 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 ด้านวิชาการ
- 2.2 ด้านงบประมาณ
- 2.3 ด้านบุคลากร
- 2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ก. ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
- 1.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน
- 1.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

3. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ก. ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
- 1.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน
- 1.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ข. ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
- 1.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน
- 1.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

4. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ข. ซึ่งประกอบด้วย

- 1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
- 1.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน
- 1.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

5. สรุปภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

**ตอนที่ 3 แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม
ในภาคใต้ ทั้ง 4 ด้าน คือ**

1. ด้านวิชาการ
2. ด้านงบประมาณ
3. ด้านบุคลากร
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

ตอนที่ 1 สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความสำคัญต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามความต้องการของชุมชน ดังมาตรา 57 ได้กล่าวว่า "ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมัธยมศึกษาตอนปลายในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา" โดยให้ประชาชนในชุมชนหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามมาตรา 58 (2) "ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันทางศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสม และความจำเป็น นอกจากนี้ยังให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับ ดูแลสถานศึกษาด้วย มาตรา 40 ได้กล่าวว่า "ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษาเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาประกอบด้วยผู้แทน ผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ" จะเห็นว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เปิดโอกาสให้แก่ชุมชนจากหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในทุกด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารทั่วไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ประเด็นตามลักษณะการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารทั่วไป และในแต่ละด้านผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแต่ละแห่ง ดังรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านวิชาการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนจากทุกฝ่ายทั้ง ผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป องค์กรรัฐ และองค์กรเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้าน วิชาการซึ่งครอบคลุมงานตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับวิชาการ การจัดการดำเนินงานเกี่ยวกับการ เรียนการสอน การบริหารการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล รวมทั้งการติดตามผล นอกจากนี้ยังกำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษา มีหน้าที่ ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการ พัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความ ต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น ให้ข้อเสนอแนะ และส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการจัดการและ พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และจัดระบบและการดำเนินการ ตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ออกเป็น 2 โรงเรียน ดังนี้

1.1.1 ด้านวิชาการ: โรงเรียน ก.

1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่างหลักสูตรของโรงเรียน ก มีลักษณะ ค่อนข้างจำกัด เนื่องจากโรงเรียนจัดทำเป็นการภายใน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่างหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ก.นั้นชุมชน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาค่อนข้างเข้ามามีส่วนร่วมน้อย โดยผู้ที่เข้า มามีส่วนร่วมในด้านนี้ส่วนใหญ่จะเป็นบุคลากรของโรงเรียน คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน ก. โดยหน้าที่หลักเป็นของครูประจำวิชาที่จะเป็นผู้คิดและจัดทำหลักสูตร โดยมีหน่วยงานของรัฐที่ เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้ในการจัดทำหลักสูตร นอกจากนี้ยังพบว่าการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา นั้น โรงเรียนไม่ได้จัดทำภายในโรงเรียน แต่จะไปร่วมกันคิด ร่วมกันทำที่โรงเรียนที่เป็นประธานกลุ่ม โดยครูจากโรงเรียนต่าง ๆ ในกลุ่มทั้ง 14 โรงเรียนจะมาประชุมกันเพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเมื่อช่วยกันจัดทำหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ก็จะนำหลักสูตรที่ได้มาใช้กับโรงเรียนของตน ดังคำ กล่าวที่ว่า

“ทำหลักสูตรต้องถามฝ่ายวิชาการ แต่หลักสูตรเอามาจากกลุ่ม การจัดการเรียนของ กลุ่มเค้าจะนั่นอยู่แล้ว กลุ่มเค้าจะส่งมาไม่ใช่หรอ ด้านหลักสูตรท้องถิ่น อาจารย์ คนหนึ่งเขาก็ทำอยู่ แต่ไม่ได้เอาชาวบ้านมาช่วยคิดนะ เพราะโรงเรียนไม่ค่อยจะ co (ร่วมมือ,ผู้วิจัย)กับชาวบ้านสักเท่าไร”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19 โรงเรียน ก, 11 มีนาคม 2551)

“การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนจัดทำโดยครูทุกคนมีส่วนร่วม โดยที่เรายึดหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหลักในการจัดทำหลักสูตร..นอกจากนี้ยังมีผู้อำนวยการสามัญจังหวัด แล้วก็ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัด แล้วเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสามัญจังหวัดเข้าร่วม... การทำหลักสูตรกลุ่มมีการนัดที่นครฯ ก็คือนัดให้ครูมีการเข้าร่วมประชุม 7 วัน ทำหลักสูตร 7 วัน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

“หลักสูตรสถานศึกษาที่เราใช้อยู่นะ ปกติไม่เห็นอะไรเป็นรูปแบบชัดเจนว่าเป็นของเรา โดยเฉพาะท้องถิ่นอะไรต่างๆ เพียงแต่เราเห็นว่าอะไรเหมาะสมเราก็เอามา ไม่มีการร่างหลักสูตรกัน บางที่เราเห็นโรงเรียนข้างนอกเค้าใช้อะไรกัน เราก็ดูตัวอย่างเพราะโรงเรียนเค้าตั้งอยู่แล้ว ให้นักเรียนได้ใช้ การทำหลักสูตร ปกติทำนครฯ (จังหวัดนครศรีธรรมราช, ผู้วิจัย) แต่ไม่มีอะไรที่เป็นรูปแบบชัดเจนนัก ร่างหลักสูตรสถานศึกษาถ้าจะร่างเป็นรูปแบบเอาคนอื่นมาร่วมด้วย ที่เห็นชัดๆไม่มีนะ นอกจากโรงเรียนเหมาะสม น่าจะนำมาใช้กับเราได้ เราดึงมา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนมีน้อยมาก เนื่องจากเป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ก. นั้น ชุมชน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ค่อนข้างน้อย โดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นบุคลากรของโรงเรียน คือ ผู้บริหาร และครู ซึ่งส่วนใหญ่การทำแผนการจัดการเรียนการสอนจะเป็นหน้าที่ของครูประจำวิชาที่จะรับผิดชอบ โดยจัดทำแผนการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ดังคำกล่าวที่ว่า

“เวลาทำแผนการจัดการเรียนการสอน อาจารย์ประจำวิชารับผิดชอบกันไป แบ่ง ม.1 ทำแผนหนึ่ง ม.2 ก็แผนหนึ่ง ทำ 6 แผนเลย ถ้าเค้ามาตรวจ พี่ก็พยายามทำไว้ มั่ง สองสาระ ให้ทำที่เดียวก็ตาย ที่นี้มีครูคณิต 2 คน วิชาของพี่ สังคมหรือกษาเดียว ที่สอนอยู่คนเดียว วิชาอื่นก็มีแยก ม.ต้น ม.ปลาย วิชาการงานก็คละกันไป”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19 โรงเรียน ก., 11 มีนาคม 2551)

“การเรียนการสอนฝ่ายวิชาการเป็นผู้ทำ แต่ว่าดำเนินการสอนตามโครงสร้างของ
กระทรวงศึกษาธิการ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

3) ประชาชนบางกลุ่มได้มีส่วนเข้าไปช่วยในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของ โรงเรียน

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน ก. นั้น มีทั้งกิจกรรมที่จัดในโรงเรียน และ
นอกโรงเรียน โดยกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดในโรงเรียนนั้นชุมชน เช่น ครู อาจารย์ และนักศึกษา
จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นต้น มาช่วยจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ให้แก่สามเณร นอกจากนี้ยังทำ
นักเรียนที่เอกศิลปะมาช่วยสอนให้สามเณรวาดภาพ ระบายสี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมชุมนุมซึ่งอยู่
ในการควบคุมดูแลโดยโรงเรียน และมีครูเป็นผู้ดูแลกิจกรรมชุมนุมแต่ละชุมนุม ซึ่งชุมนุมที่ครูได้
ตั้งขึ้นมามี 3 ชุมนุม คือ ชุมนุมสหกรณ์ ชุมนุมออมทรัพย์ และชุมนุมห้องสมุด

ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดนอกโรงเรียนนั้น ครูในโรงเรียนจะนำนักเรียนไปดูงาน
ตามที่ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เช่น ครูพานักเรียนไปเรียนรู้การทำผ้าบาติกจาก
กลุ่มชุมชนที่มีความถนัดในการทำผ้าบาติก หรือ ครูพานักเรียนไปดูงานตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่มี
ลักษณะเด่นเฉพาะ เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มีอยู่ ที่ตั้งไว้ 3-4 ชุมนุม ห้องสมุด ออมทรัพย์ ใหม่ ๆ ไม่ว่าจะ
การรักษาความสะอาด อีกชุมนุมจำไม่ได้ นึกไม่ออก ซึ่งเราคิดกันเอง ว่าเราหนึ่งให้
อะไรกับเด็ก สองที่อยู่ด้วยกันใครช่วยอะไรได้บ้าง เช่น เรื่องไฟฟ้า ใครสอนได้ สมมติ
ถ้าคิดมาใครคิดมาสอนไม่ได้ เพราะเราอยู่กันแค่นี้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

“ครูพาคณะกรรมการนักเรียน ไปดูงานที่โรงเรียนอื่น ไปดูสิว่าเค้าทำยังไง เค้าบริหาร
ยังไง เพราะโรงเรียนได้ชื่อว่า โรงเรียนมัธยมที่เค้าชื่อของขายเอง มีความซื่อสัตย์
ทอนเงินเอง อะไรเอง มีการเลือกตั้ง ก็พาไปดูงาน แต่ที่แน่ๆคือพาไปที่ราชภัฏ พา
มาทุกปี ท่านมาดูที่ราชภัฏ มาดูห้องสมุด แล้วพาท่านท่องอินเทอร์เน็ต ไปดูสิมันมี
อะไรบ้างในนั้นนะ ทำให้ท่านรู้สึกว่ามีกำลังใจที่จะเรียนต่อไป”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

“เวลาเราจะทำกิจกรรม เราก็จะทำได้ง่าย ก็เอาครู อาจารย์เพื่อนๆไปช่วย ทำกิจกรรม ร่วมกลุ่มสัมพันธ์ การร่วมกันทำงานเป็นทีม ไปช่วยเรื่องราวชีวิต ไปช่วย และก็เอา ศิลปะ เอกศิลปะเราไปช่วย เพราะว่าสามเณรวาดภาพด้วย เณรก็จะสนุก เอา อุปกรณ์ไป เอนักศึกษานี้ไป เป็นกลุ่มๆ ตรงนี้เอาลายเส้น ตรงนี้เอาตัวอักษร ระบายสี กลุ่มนี้สเก็ตภาพวิว”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

4) ชุมชนบางส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหาอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ให้โรงเรียน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดหาอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ส่วนใหญ่การจัดหาอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน ก. นั้น ทางโรงเรียนจะเป็นคนจัดหา โดยใช้เงินที่ชุมชนบริจาคมาจัดซื้ออุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และมีผู้นำชุมชน ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ปกครอง อาจารย์ราชภัฏ บุคคลทั่วไปบางกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่โรงเรียนขาดแคลน เช่น คอมพิวเตอร์ หนังสือเรียน สมุด เป็นต้น โดยบางท่านก็ได้มีส่วนร่วมในการติดต่อบุคคลอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนด้วย นอกจากนี้โรงเรียนเอกชนที่มีพื้นที่ติดกับวัดก็อนุญาตให้ทางโรงเรียน ก. เข้าไปใช้ห้องเรียน หรือห้องคอมพิวเตอร์ พร้อมมีครูสอนให้อีกด้วย

“ที่แน่ๆคือตำราขาดแน่นอนเลย ใช้วิธีบอกบุญบ้าง เงินส่วนตัวบ้าง ถ้าหนังสือเราจะซื้อให้กับเณรเขียน ก็บอกบุญไปยังอาจารย์ที่มหาลัย เอ้า (เชิญชวน,ผู้วิจัย)ใครจะถวายหนังสือม. 6 78 บาท 60 บาท เค้าก็จะทำมาคนละเล่ม 2 เล่ม แล้วก็ไปซื้อหนังสือมาก่อน วิธีการของเราที่ซื้อใหม่ เอาไปเลยจ่ายมา แล้วก็ยกทูนหัว ความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาตรงนั้นะ ถ้าเราทำ ดินสอ สมุด ปากกา ก็จะมีคนช่วยบริจาค ในวันเกิด วันปีใหม่ เพียงแค่บอกเค้าสักคำ อยากรได้อะไรเค้าก็จะให้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

“มีคนมาบริจาคเป็นสมุด สมุดปากกา อย่างท่านรองเจ้าอาวาส เปิดเทอมท่านจะซื้อสมุดไปแจกนักเรียน นอกจากนี้มีพวกบริษัท ผู้จัดการธนาคารเอาสมุดปากกามาบริจาคแต่ไม่ได้ผูกพันนะ จะตลอดอะไรต่างๆ พอเปิดเทอมปั๊บ ติดต่อแล้วมาให้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

“มีบ่อยนะ มาติดต่อเจ้าอาวาส ท่านก็มาแจ้ง เพราะเจ้าอาวาสคือผู้จัดการโรงเรียน พอบริจาคไปบริจาคกับผู้จัดการหรือ ผอ. แจกก็ต้องแลเด็กหล่าว บางเด็กก็ดี ถ้าได้น้อย ถ้าได้มากก็ให้หมดให้” (เวลาแจกของก็ต้องดูเด็กก่อน ถ้ามีน้อยจะให้เด็กที่เรียนเก่งก่อน แต่ถ้ามีมากก็แจกทุกคน, ผู้วิจัย)

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20 โรงเรียน ก, 9 มีนาคม 2551)

“การใช้ห้องสมุดก็มีน้อย จึงได้มีการปรับปรุงทำห้องสมุดใหม่โดยเอาห้องหนึ่งห้องในตัวอาคารเป็นเป็นสมุด แล้วก็จัดหาหนังสือใหม่ ๆ โดยการขอรับบริจาคและซื้อเองด้วย เจ้าอาวาสจะให้ครูจาดว่าต้องการหนังสืออะไรบ้าง แล้วก็ขอบริจาคเขาบ้างและจัดหาซื้อด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กรกฎาคม 2550)

5) โรงเรียนจะมีการแจ้งผลการดำเนินงานให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ ปีละ 2 ครั้ง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับทราบผลการดำเนินงานของทางโรงเรียน ในส่วนนี้ทางโรงเรียนได้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนปีละ 2 ครั้ง คือ ในงานประชุมผู้ปกครองและงานทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งในงานประชุมผู้ปกครองทางโรงเรียนได้แจ้งการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรของโรงเรียน และผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบ แต่เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้จัดงานประชุมผู้ปกครองบ่อยนัก จึงทำให้ผู้ปกครองไม่ได้รับทราบผลการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนในงานทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาของโรงเรียนทางโรงเรียนได้จัดบอร์ดแสดงผลการดำเนินงานของโรงเรียน ผลการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนในโรงเรียนให้ชุมชนทราบ นอกจากโรงเรียนต้องแจ้งผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้ กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ สำนักงานพระพุทธศาสนา และสำนักงานเขตพื้นที่เขตการศึกษา ทราบด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“แจ้งผู้ปกครองไม่ค่อยแจ้ง แจ้งไปทางวัด แจ้งเด็กเอง ก็แจ้งบ้าง ก็เริ่มมาแจ้งในปีที่แล้ว แจ้งผู้ปกครองก็คือวันปฐมนิเทศ ผู้ปกครองเค้าก็มาฟังหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนพันพริอ(อย่างไร, ผู้วิจัย) กฏระเบียบ ซี่แจ้งให้เค้าฟัง แล้วจะแยกผู้ปกครองออกไปพบอาจารย์ที่ปรึกษา ตรงนี้ได้แจ้งให้ทราบว่าณรมมีปัญหาส่วนไหนๆ มีปัญหาเรื่องอะไร ติดศุณย์ ติด ร. เพิ่งเริ่มทำเมื่อปีที่แล้ว ปฐมนิเทศคิดว่าปีหน้าจะทำอีก”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 19 โรงเรียน ก., 11 มีนาคม 2551)

“คนภายนอกในที่นี้ได้แจ้งอยู่สามส่วน ส่วนที่หนึ่งคือกลุ่ม ส่วนที่สองคือสำนักพุทธศาสนาจังหวัด แล้วก็แจ้งสำนักงานเขตพื้นที่เขตการศึกษา ผู้ปกครองจะรู้จากตนเอง เพราะผู้ปกครองมารับผลการเรียน นอกจากนี้ก็ จิตบอร์ด ส่วนใหญ่ พอทอดกฐินกับทอดผ้าป่า เราจะไปโชว์เลย นักเรียนไปสอบมหาลัยนั้นๆ มีกิจกรรมอะไรบ้าง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

“ไม่เคยเห็นเอกสาร เคยเห็นที่จะติด จบไปแล้ว สอบที่นั่นได้ มีป้ายนิเทศแจ้งตอนวันทอดผ้าป่าการศึกษา มึงบเท่าไร ค่าใช้จ่าย ไม่มี”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

“ผู้ปกครองเราแทบไม่ได้ประชุมเลย วันประชุมผู้ปกครองมันอาศัยปัจจัยหลายตัวน้อยครั้งที่ผู้ปกครองมาเยอะ เคยลองทำปรากฏว่า พื้นฐานของเด็ก เด็กบางคนอยู่ไกล บางคนไม่รู้พ่อแม่อยู่ไหน อยู่กับปู่ย่าตายาย บางคนเข้าวัดบิณฑบาต ผลักภาระให้เจ้าอาวาสรับผิดชอบ ตรงนั้นไม่ได้แจ้งว่า ส่วนใหญ่บอกปัญหา มารยาท ไม่ได้แจ้งการเรียนการสอน ไม่ได้พูดถึงการเรียนการสอนเลย ส่วนใหญ่จะแจ้งปัญหาที่ว่า ปัญหาเรามีอะไรบ้างอะไรต่างๆ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

“ปฐมนิเทศเวลามา ส่วนมากผู้ปกครองจะมามาก 80 % เลย เกือบทุกคนเลย เค้มาแล (ดู, ผู้วิจัย) ว่าการเรียนการสอนของลูกของเค้มีอะไรบ้าง เรียนวิชาอะไร ผลการเรียนติดพันหรือ(ติดเกรดอย่างไร,ผู้วิจัย) ครูแต่ละวิชาอธิบายให้ผู้ปกครองฟัง เด็กติด ร. ติดอะไรผู้ปกครองจะได้เข้าใจ ติดแล้วแก้อย่างไร”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20 โรงเรียน ก, 9 มีนาคม 2551)

1.1.2 ด้านวิชาการ: โรงเรียน ข.

1) กรรมการสถานศึกษาบางท่านที่มีความรู้ด้านการศึกษาได้ให้คำแนะนำในการร่างหลักสูตรของโรงเรียน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่างหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น ในส่วนนี้ถือว่าประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่ คือ บุคลากรของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและครู นอกจากนี้ยังมีกรรมการสถานศึกษาบางท่านที่มีความชำนาญด้านการศึกษาเข้ามาช่วยเหลือ แนะนำการจัดทำหลักสูตร ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาท่านอื่น ๆ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบหลักสูตรที่จัดทำขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“เรื่องใหญ่ก็คือหลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษา ปรากฏว่าครูโรงเรียนเค้าไม่เข้าใจการร่างหลักสูตร ต้องทำหลักสูตรอะไร พอเอกสารมา เค้าก็มาประชุมกันหาแนวทางไม่ได้ ผมพอมีประสบการณ์ในเรื่องหลักสูตรก็เลยช่วยชี้แนะ ช่วยประชุม แต่ไม่ได้ลงมือทำด้วยตนเอง หมายความว่าปากลปากเป็นเสียงให้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ข, 8 มีนาคม 2551)

“ตั้งแต่เริ่มระดับได้เลือกตั้งเป็นกรรมการ ก็ประชุม 4 ครั้ง ก็พูดในรวมๆ รับทราบเรื่องของหลักสูตร แผนประจำปี ไม่ได้พูดเจาะลึก การมีส่วนร่วมของชุมชนภายนอกไม่มี ส่วนมากเค้าจะเชิญคณะกรรมการสถานศึกษาไปรับฟัง นำเสนอ เพื่อพิจารณาว่าเหมาะสมมั๊ย (เหมาะสมหรือไม่, ผู้วิจัย)ที่ร่างมา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

“ผู้ที่เข้าร่วมน่าจะเป็นนักวิชาการมากกว่า คือผู้ปกครองน่าจะมาตอนหลัง คือหลักสูตรเสร็จแล้วแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ผู้ปกครองน่าจะมีส่วนร่วมในเรื่องการร่างหลักสูตรท้องถิ่นมากกว่า แต่ว่าอะไรยังไม่สมบูรณ์หลักสูตรท้องถิ่น ตอนนั้นก็เอาสามเณรออกไปเรียนรู้เรื่องการทำตัวหนัง ก็ฝากบอกท่านไปแล้วว่า ช่วยติดต่อในเรื่องของเนื้อหา แล้วจะได้ทำหลักสูตร น่าจะได้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“หลักสูตรก็จะมีคณะกรรมการสถานศึกษา ตอนนั้นก็ร่วมกันทุกท่านได้ช่วยกลั่นกรอง ออกแบบหลักสูตรมาจนกระทั่งสมบูรณ์ ขึ้นต้น อย่างอาจารย์ที่ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จากราชภัฏ ท่านมาช่วยทำและช่วยวางแผนทั้งหมด นั่งร่วมวงโต๊ะ จนกระทั่งออกมา เรียบร้อยและก็นำเสนอประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ก็กลั่นกรองเสร็จ ก็ถือว่า ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำอย่างสมบูรณ์ออกมา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข, 4 มกราคม 2551)

2) การวางแผนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ข. ได้รับความช่วยเหลืออย่างมากจากชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน ผู้ที่มีบทบาทมากใน ส่วนนี้ คือ ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และประชาชนในชุมชนที่มีความรู้ด้าน การศึกษา โดยก่อนหน้านี้อาจารย์ที่สอนโรงเรียน ข. ไม่ได้จัดทำแผนการเรียนการสอน เพราะครูส่วนใหญ่ที่มาสอนมาสอนด้วยใจ และที่สำคัญครูส่วนใหญ่ที่มาสอนที่นี้จะสอนไม่นานประมาณ 1 – 2 ปี หลังจากนั้นก็จะลาไปเรียนต่อหรือลาออกเพื่อไปทำงานที่อื่น จึงทำให้การจัดทำแผนการเรียน การสอนเป็นไปได้ยาก แต่เมื่อมีการประเมินจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา (สมศ.) ครูทุกคนต้องทำแผนการเรียนการสอน ซึ่งครูทุกคนไม่เข้าใจการจัดทำแผนการ เรียนการสอน ดังนั้นทางผู้บริหารจึงไปขอให้กรรมการสถานศึกษาบางท่านที่มีความสามารถทาง การศึกษาช่วยเหลือ กรรมการสถานศึกษาท่านนี้ก็ไปติดต่อครูโรงเรียนรัฐบาลโรงเรียนอื่นมาช่วย แนะนำการทำแผนการเรียนการสอน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากครูโรงเรียนเหล่านั้นเป็นอย่างดี

“สมศ. จะมาประเมินโรงเรียน ประเมินการศึกษา อาจารย์ไปถามใครต่อใคร ไม่มี อะไรสักอย่าง ครูก็ไม่มีแผนการสอน บางทีลูกศิษย์ที่จบมาใหม่ๆก็มาสอนสักพัก แต่ พอปีต่อไปก็ไปเรียนต่อ เขาจะมาตรวจละ ทำไงละที่นี่ ก็น้องสาวที่เป็น ผอ.ทั้งหลาย วิชาสังคม ไทย อังกฤษ วิชาอะไรต่างๆ ก็ติดต่อขอแผนการสอนดูเป็นตัวอย่าง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 51)

“การเรียนการสอนของโรงเรียน ถือว่าคณะกรรมการบริหารในตัวโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว บอกว่าจะสอนกี่ชั่วโมง กี่คาบ กี่กลุ่มสาระ จำนวนวิชา ชั่วโมงเหมาะสมมั๊ย ได้ความเห็นหลายๆอย่าง กิจกรรมมันถูกลดของพระเนร พวกชุมนุมต่างๆ โรงเรียนนี้พวกกีฬาไม่มีอยู่แล้ว ให้เห็นภาพรวม จะให้ละเอียดว่าให้คณะกรรมการสถานศึกษาไปแล (ดู,ผู้วิจัย) จนถึงแต่ละรายวิชา มันก็ไม่มี”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

“เหมือนว่า 90 เปอร์เซ็นต์โรงเรียนเป็นผู้จัดเอง ครูในโรงเรียนเป็นคนดำเนินการในเรื่องการจัดการเรียนการสอนด้วยตนเอง ผู้ที่รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายด้วยตนเอง ชุมชนน้อยคนที่จะเข้ามา คำไม่รู้จะมาจัดยังไง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

3) ประชาชนบางกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียน

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน ข. มีทั้งกิจกรรมในโรงเรียน และกิจกรรมนอกเรียน โดยกิจกรรมในโรงเรียนที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเช่น กรรมการสถานศึกษาท่านหนึ่งได้ติดต่อให้ผู้ที่มีความรู้ทางด้านสุขศึกษา ให้เขานำวิดีโอเกี่ยวกับสุขศึกษามาฉายให้นักเรียนดู โดยมีครูและพยาบาลช่วยกันบรรยาย หรือทางโรงเรียนได้ติดต่อประชาชนในชุมชนที่มีความสามารถทางด้านงานประดิษฐ์เข้ามาช่วยสอนนักเรียนในโรงเรียน นอกจากนี้ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมอยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน โดยมีครูเป็นผู้รับผิดชอบแต่ละชุมชน เช่น ชุมนุมห้องสมุด เป็นต้น

ส่วนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกโรงเรียนนั้นครูจะเป็นคนติดต่อปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้ช่วยให้ความรู้แก่สามเณร หลังจากนั้นครูก็จะพานักเรียนไปยังแหล่งเรียนรู้นั้น ๆ เช่น สามเณรไปเรียนรู้การทำหนังตะลุง เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“ส่วนใหญ่ชุมนุมเกิดจากครู ครูคิดให้ ถ้านักเรียนก็จะรวบรวมกลุ่มคิดขึ้นมา ก็แล้วแต่ครูเมื่อก่อนบังคับนะว่าครูมีชุมนุม สร้างขึ้นเองหรือที่นักเรียนเสนอมาก็ได้ ต้องมีอาจารย์ที่ปรึกษาชุมนุมถึงจะสร้างขึ้นมาได้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“แล้วยายจะติดต่อให้เค้าเอาภาพยนตร์มา เอาวีดีโอมาขาย เพราะบางที่เค้าไปเรียน กำเนิดทารก เรื่องสุขศึกษาจริงๆ ไม่ใช่ใครมาสอนเนรได้เรื่องพรรคนี่ พยาบาลทั้งหลายเอาแค่วีดีโอมาให้ดู แล้ววีดีโอเรื่องนั้นไม่ใช่เผยแพร่มาได้ง่ายๆ ถ้าเค้าชี้แจง การคลอคลุก ยาเสพติดอย่างนั้นๆ อย่างนี้ต้องทำยังไง เด็กดูได้ แต่ต้องดูเป็น กิจจะลักษณะเพื่อให้รู้ว่า นี่คือการศึกษา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

4) ชุมชนช่วยกันบริจาคสมุด หนังสือและอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ

ความพร้อมของโรงเรียน ข ในเรื่องอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนถือว่าอยู่ในระดับมีความพร้อมค่อนข้างดี เนื่องจากโรงเรียนมีมูลนิธิเพื่อการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณรที่คอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งในแต่ละปีทางโรงเรียนสามารถทำโครงการขอซื้อ อุปกรณ์การเรียนการสอนจากมูลนิธิได้ นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนในชุมชน สถานประกอบการบางแห่ง ที่ให้ความช่วยเหลือโดยการบริจาคหนังสือ สมุด ให้แก่นักเรียนในโรงเรียน นอกจากนี้ก็จะมีประชาชนบางส่วนที่ไม่ได้ร่วมบริจาคสิ่งของแต่จะบริจาคทรัพย์แทน ซึ่งทางโรงเรียนก็ได้ทำเงินที่ได้จากการบริจาคไปจัดซื้อสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา ดังคำกล่าวที่ว่า

“มีพวกหนังสือ มีนะ คนบริจาคหนังสือมาหลายลังเลย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ข, 8 มีนาคม 2551)

“ด้านสื่อค่อนข้างจะพร้อมนะ ที่ผมสอนมาผมว่าไปสอนมาสองที่ ผมว่าค่อนข้างจะพร้อมที่สุดในเรื่องของอุปกรณ์ ผมเบิกได้หมดทุกอย่าง ปีแรกผมเบิกกระดาษเป็นริ้วๆ เลย ก็เกรงใจเหมือนกันนะ กระดาษไวท์บอร์ด แต่เค้าก็เต็มที่แล้ว เรื่องเอกสาร เรื่องการเรียนเบิกได้เต็มที่ แม้แต่มูลนิธิ ยังเปิดโอกาสให้ครูทำโครงการขอไปได้เลย ทำโครงการซื้อหนังสือนั่นนี่ เป็นสื่อการเรียนการสอนได้...สมุดหนังสือ มีบริจาคเยอะเลย แม้แต่บริษัท โรงพิมพ์ เค้าจะแจ่งมาเลย เค้าจะส่งมาให้ มีอยู่บ่อยนะที่รับอยู่บ่อย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

5) โรงเรียนแจ้งผลการดำเนินงานของโรงเรียนให้ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาทราบ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับทราบผลการดำเนินงานของทางโรงเรียน ในส่วนนี้ ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด คือ ผู้ปกครองนักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา โดยทางโรงเรียน จะแจ้งผลการดำเนินงานของโรงเรียน พร้อมทั้งแจ้งผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบในวันงานประชุมผู้ปกครอง ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาจะได้รับทราบผลการดำเนินงานของโรงเรียน โดยทางโรงเรียนจะจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาปีละ 2 ครั้ง ซึ่งการประชุมในแต่ละครั้งคณะกรรมการสถานศึกษาจะรับทราบผลการดำเนินงานของโรงเรียน และเสนอแนะสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ดังคำกล่าวที่ว่า

“ที่ประเมินเราก็ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา แล้วก็แจ้งให้ทราบแล้วก็เข้ามานั่งร่วมโต๊ะประเมินด้วย แล้วตัวแทนก็ร่วมประเมินด้วยว่าสภาพจริงของเราเป็นอย่างไร แล้วก็นั่งโต๊ะอธิบายกันด้วย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข, 4 มกราคม 2551)

1.1.3 สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านวิชาการ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านวิชาการของโรงเรียน ก. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยในเรื่องของการร่างหลักสูตรและการวางแผนการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนนี้มาก ผู้ที่มีหน้าที่ในส่วนนี้คือครูประจำวิชา แต่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดหาอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และการรับทราบผลการดำเนินงานของโรงเรียน และมีบุคคลบางกลุ่มที่ทางโรงเรียนเชิญเข้ามาช่วยสอนในรายวิชาที่ขาดแคลน เป็นที่น่าสังเกตว่าคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในทุกด้าน แต่ทางโรงเรียน ก. ไม่ได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้ทำหน้าที่ของตนเอง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านวิชาการของโรงเรียน ข. นั้น โรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกด้านแต่ก็ยังไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ

1.2. ด้านงบประมาณ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนจากทุกฝ่ายทั้ง ผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป องค์กรรัฐ และองค์กรเอกชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านงบประมาณ โดยชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ ช่วยระดมทรัพยากร และการลงทุนจากแหล่งต่าง ๆ โดยมีระบบตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการใช้ทรัพยากรเพื่อความโปร่งใส (ปัญญา แก้วกียูรและคณะ, 2544) นอกจากนี้คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องทำหน้าที่ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้ง และการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา และให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการ บริหารการเงิน และการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับ เรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบประกาศ ฯลฯ กำหนด ผู้วิจัยแบ่งผลการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 โรงเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 ด้านงบประมาณ: โรงเรียน ก

1) ชุมชนเป็นผู้สนับสนุนเงินให้โรงเรียน แต่ไม่มีโอกาสในการร่วมจัดทำแผนการ ใช้จ่าย

งบประมาณของโรงเรียน ก. ได้จาก 2 ส่วน คือ จากสำนักงานพระพุทธศาสนาซึ่งจะให้ งบประมาณตามรายหัวนักเรียน ส่วนเงินอีกส่วนหนึ่งจะได้จากการทอดผ้าป่าการศึกษาในแต่ละปี ซึ่งโรงเรียนจะต้องนำงบประมาณทั้งสองส่วนนี้มาบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งผู้ที่มีอำนาจดูแลการ ใช้จ่ายงบประมาณส่วนนี้ คือ ผู้จัดการโรงเรียน

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนการใช้จ่ายของทาง โรงเรียนนั้นมีค่อนข้างน้อย ในปัจจุบันโรงเรียนทุกแห่งต้องผ่านการประเมินโดย สำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่ง สมศ. จะเข้ามาประเมินงานโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน จึงทำให้โรงเรียนได้แต่งตั้งฝ่ายการเงินมาดูแลงบประมาณและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน ขึ้น แต่ชุมชนก็ยังไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ได้เช่นเดิม ดังคำกล่าวที่ว่า

“เงินงบประมาณได้มาแต่ละครั้ง หลายๆส่วนนะ เราใช้เป็นเงินเดือนครูเกือบทั้งหมด เพราะได้มาแค่นั้น งบประมาณที่ได้มาเราไม่วางแผนเลย เราทุ่มไปที่ครูทั้งหมด ที่พูด ว่าทำไมไม่ทำอะไรต่างๆมา บางครั้งคิดทุกครั้ง แต่หยุดอยู่ที่ตัวนี้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 โรงเรียน ก. 10 มีนาคม 2551)

“เจ้าอาวาสคนเดียวมีสิทธิ งบประมาณจะเข้าบัญชี ค่าหัวเด็กมา ผู้จัดการ ก็เจ้าอาวาส พอเข้าบับ มีช่วง เงินมันซืด ไม่พอ ท่านก็ทำพันธหรือ(อย่างไร,ผู้วิจัย)ไม่รู้ พอซืดต้องแล่นหา (รีบไปหาเงิน,ผู้วิจัย) ยืมมาให้ครูแต่ละเดือน ค่าชี้ท เอกสาร เดือนนึงค่าเอกสารหลายตั้งค์เหมือนกันตอนนี้มีฝ่ายการเงิน แต่ว่าเวลาเบิกจ่ายต้องประชุม แล้วท่านต้องอนุมัติ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20 โรงเรียน ก, 9 มีนาคม 2551)

“งบประมาณได้จากสำนักงานพุทธ ส่วนกลาง แคนั้นล่ะ แล้วก็เงินทอดผ้าป่า เงินบริจาค งบประมาณที่ได้มา จะโอนเข้าไปบัญชีของโรงเรียนที่เป็นคนดูแล ครู เค้าจะทำเบิก จะซื้ออะไรก็มาเอาตั้งค์ พี่ก็เก็บใบเสร็จ ทุกคนจะรับรู้ว่ามีใครจ่ายอะไรไป แล้วตอนนี้ตั้งคณะกรรมการมาแล้วในการตรวจสอบค่าใช้จ่ายด้วย เพิ่งมี ถ้ามีการใช้จ่ายอะไรก็จะมาประชุมกันไม่มีการเชิญคนภายนอก มีการจัดการภายในของโรงเรียนเอง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19 โรงเรียน ก, 11 มีนาคม 2551)

2) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านสนับสนุนด้านการเงินค่อนข้างมาก

เนื่องจากประชาชนไม่มีเวลารว่าง และโรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านอื่นมากนัก ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในรูปแบบของการสนับสนุนทางการเงิน ซึ่งเงินที่ได้จากประชาชน ทางโรงเรียนก็จะนำมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ในส่วนนี้ถือว่าประชาชนทุกฝ่าย ทั้ง ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป และผู้ปกครอง ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด โดยจะร่วมบริจาคตามกำลังทรัพย์ และร่วมกันจัดงานเพื่อหาเงินมาพัฒนาโรงเรียน เช่น การจัดทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“ปัญหาในเรื่องงบประมาณและเรื่องอื่น ๆ ชุมชนทราบเรื่องโดยทั้งหมดแต่เขาก็ไม่รู้จะช่วยอย่างไร ก็เลยตั้งแต่มาอยู่ก็เลยจัดหาทุนโดยการทอดผ้าป่าประจำปีเป็นหลัก โดยปีหนึ่งได้เฉลี่ยประมาณ 200,000 ต่อปี และมีการมาบริจาคประปราย

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กรกฎาคม 2550)

1.2.2 ด้านงบประมาณ: โรงเรียน ข.

1) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบแผนรายการใช้จ่ายของโรงเรียน

งบประมาณของโรงเรียน ข ได้มาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมอบงบประมาณให้โรงเรียนตามรายหัวของนักเรียน โดยให้โรงเรียนบริหารจัดการงบประมาณเอง ซึ่งผู้จัดการโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้ดูแลโดยตรง ในปัจจุบันโรงเรียนได้จัดตั้งฝ่ายธุรการให้เป็นผู้ดูแลงบประมาณ รายรับรายจ่าย เอกสารหลักฐานต่าง ๆ และมีผู้อำนวยการโรงเรียนจะเป็นผู้เซ็นอนุมัติ จะเห็นว่าการจัดทำแผนรายการใช้จ่ายของโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของบุคลากรในโรงเรียน แต่เมื่อทางโรงเรียนได้จัดทำแผนรายการใช้จ่ายของโรงเรียนเสร็จเรียบร้อยโรงเรียนจะมีการชี้แจงให้ที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาทราบเกี่ยวกับรายรับและรายจ่ายอย่างละเอียด ส่วนกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ทางโรงเรียนได้แจ้งแผนรายการใช้จ่ายของโรงเรียนคือ ผู้ปกครองนักเรียน แต่จะแจ้งในภาพรวม ไม่เจาะลึกเหมือนแจ้งคณะกรรมการสถานศึกษา ดังคำกล่าวที่ว่า

“ฝ่ายธุรการเป็นฝ่ายดูแลอยู่ งบประมาณทั้งหมด รายรับรายจ่าย เอกสารหลักฐานอยู่ที่เค้า ผู้อำนวยการ เป็นคนสุดท้ายที่จะเซ็นอนุมัติท่านจะชี้แจงให้ที่ประชุมทราบได้ ปีนี้ใช้จ่ายในเรื่องอะไรเท่าไร...ผู้ปกครองก็แจ้ง ผู้อำนวยการพูดโดยภาพรวม อาจจะไม่เจาะลึก พูดในเรื่องของรายหัวบ้าง ในเรื่องงบค่าอาหาร ภารรวมไม่ได้เจาะรายละเอียด”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

2) ประชาชนไม่มีเวลาว่างจึงช่วยเหลือโรงเรียนโดยการสนับสนุนด้านการเงิน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนทางการเงิน ในส่วนนี้ถือว่าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนค่อนข้างมาก เพราะประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ช่วยเหลือโรงเรียนในรูปแบบของการบริจาคเงิน เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีภาระค่อนข้างมาก ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมอย่างอื่น ๆ จึงเข้ามาช่วยโรงเรียนด้วยการบริจาคเงิน เพื่อโรงเรียนจะได้นำเงินไปใช้ในการบริหารโรงเรียนต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า

“ก็บอกข่าวในลักษณะโดยภาพรวมให้เค้าฟัง หลายท่านที่เค้าพิจารณาเป็นเดือนว่า เดือนนี้เค้าจะมาถวายเดือนละพัน เดือนละ 500 ทุกเดือนเค้าจะหมุนเวียนมาถวาย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข, 4 มกราคม 2551)

1.2.3 สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านงบประมาณ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนรายการใช้จ่ายของทางโรงเรียนทั้งสองแห่งมีความแตกต่างกัน คือ โรงเรียน ก. ไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนนี้ แต่โรงเรียน ข. ได้เปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะการรับทราบแผนรายการใช้จ่ายที่โรงเรียนจัดทำขึ้น สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะสิ่งที่ชุมชนเห็นว่าต้องปรับปรุงให้กับโรงเรียนทราบ ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนทางการเงินของโรงเรียนทั้งสองแห่งมักลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ มีผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมจากหลายกลุ่ม เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน เช่น สมาชิกสภาเทศบาล นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครอง เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะเข้ามาในลักษณะการบริจาคทรัพย์

1.3. ด้านบุคลากร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนจากทุกฝ่ายทั้งผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป องค์กรรัฐ องค์กรเอกชน คณะกรรมการสถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านบุคลากร โดยชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการจัดการศึกษาด้านบุคลากรได้ทุกระบวนการ ตั้งแต่การพิจารณาคณะกรรมการสรรหา เพื่อสรรหาการบริหารงานบุคคลและกระบวนการพัฒนา การบำรุงรักษา โดยการส่งเสริมขวัญกำลังใจตลอดจนให้บุคคลพ้นจากงาน (พิบูล กันทะวงษ์, 2547) แต่เนื่องจากบุคลากรของโรงเรียนทั้งสองแห่งมีครู อย่างเดียวไม่มีเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยกล่าวคำว่าบุคลากร ย่อมหมายถึง ครู เท่านั้น ในประเด็นนี้ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ออกเป็น 2 โรงเรียน ดังนี้

1.3.1 ด้านบุคลากร: โรงเรียน ก

1) ระบบการคัดเลือกครูไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนได้น้อย

เนื่องจากโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนสำหรับพระภิกษุและสามเณร ซึ่งถือเป็นโรงเรียนสงเคราะห์สำหรับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งครูที่สอนที่นี่จะได้เงินเดือนน้อยกว่าโรงเรียนที่สังกัดกระทรวงศึกษา ไม่มีการขึ้นเงินเดือน ไม่มีสวัสดิการ จึงทำให้ไม่ค่อยมีครูสนใจจะมาสอนที่นี่มากนัก ทำให้ในระยะแรกที่ตั้งโรงเรียนเกิดภาวะขาดแคลนครู ทางอดีตเจ้าอาวาสจึงไปขอความช่วยเหลือจากครู อาจารย์ ที่สอนในโรงเรียนต่าง ๆ มาช่วยสอน แต่ด้วยภารกิจของแต่ละ

ท่านจึงทำให้เราสามารถมาช่วยสอนได้ตลอดทางโรงเรียนจึงรับสมัครครูประจำมาสอนในวิชาที่ขาดครู ซึ่งต่อมาครูที่เข้ามาสอนเหล่านี้ก็ได้ชักชวนคนอื่น ๆ มาสอนที่นี้ด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ปัจจุบันครูของโรงเรียนไม่ขาดแคลน ชุมชนจึงไม่ได้เข้ามีส่วนร่วมในการคัดเลือกบุคลากร แต่ถ้าโรงเรียนเกิดขาดแคลนครูขึ้นมาในวิชาใดวิชาหนึ่ง ครูในโรงเรียนก็จะช่วยกันหาครูมาสอน โดยชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้เลย ดังคำกล่าวที่ว่า

“ชักชวน มาช่วย ไม่ได้เปิดประกาศรับสมัคร ถ้าเปิดรับสมัครพันโน้น (ถ้าเปิดรับเหมือนโรงเรียนอื่น,ผู้วิจัย)ไม่ได้ใ้เงินน่อง เงินเดือนมันน้อย ถ้าครูให้สามพันใครเค้าจะมาสอนใช่ไหม ครูพิเศษ ครูประจำคือหกพัน 20 ปีที่แล้วก็ยังอยู่เท่านี้ ถึงจ้างไม่ได้ตามวุฒิ เค้าทำงานอื่นด้วย ทำงานนี้ด้วย ส่วนมากเป็นพรรคนั้น”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19 โรงเรียน ก, 11 มีนาคม 2551)

2) โรงเรียนยังไม่มีรูปแบบการประเมินผลการดำเนินงานของครูที่ชัดเจน

ในโรงเรียนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการส่วนใหญ่ มีการประเมินผลการดำเนินงานของครูทุกปี เพราะถ้าครูปฏิบัติงานดีก็จะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน แต่โรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการจึงไม่มี หน่วยงานรัฐมาประเมินผลการดำเนินงานของครู จะมีก็แต่ สมศ. ที่เข้ามาประเมินการบริหารงานทุกด้านของโรงเรียน แต่การประเมินของ สมศ. ไม่มีผลต่อการประเมินความดีความชอบของครู เพราะถึงแม้ว่า สมศ. จะประเมินว่าครูปฏิบัติงานดี แต่ก็ไม่ผลตอบแทนอะไรแก่ครู เงินเดือนก็ไม่เพิ่มขึ้น

กลุ่มคนในชุมชนที่มีหน้าที่โดยตรงในการประเมินผลการดำเนินงานของครูคือ ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา แต่เนื่องจากสามเณรที่เรียนที่นี้ไม่ใช่คนในชุมชนจะมาจากต่างพื้นที่จึงทำให้ผู้ปกครองจะเข้ามาร่วมเฉพาะในวันประชุมผู้ปกครองเท่านั้น ส่วนคณะกรรมการสถานศึกษาทางโรงเรียนก็ตั้งขึ้นมาตามคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการแต่ไม่ได้ให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามาร่วมจัดการศึกษา เพียงตั้งไว้แต่ในนามเท่านั้น

ถึงแม้ว่าประชาชนจะไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของครูโดยตรง แต่ประชาชนจะประเมินครูจากความสำเร็จของสามเณร ที่สามารถสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้หรือสามารถประกอบอาชีพ มีหน้ามีตาในสังคม ดังคำกล่าวที่ว่า

“ไม่มีเหมือนกัน เพียงแต่ประเมินการเรียนการสอนโดยนิเทศ แต่ประเมินผลงานครู แต่ละคนแต่ละปีไม่มี ได้รับการแต่งตั้งจากครูภายในผลัดกัน เพื่อนครูเป็นคนนิเทศ ผมยังคุยนะอยากให้ประเมิน ว่าปีหนึ่งอยากให้ประเมิน มันมีแบบอยู่...สมศ. ประเมินหมดเลย มีครู ประเมินนักเรียน ผู้บริหาร สถานศึกษา...”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

3) โรงเรียนได้เชิญบุคลากรที่มีความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอนในวิชาต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสรรหาวิทยากรนั้นแบ่งออกเป็นวิทยากรในรายวิชาที่ขาดแคลน และวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ครูที่มาช่วยสอนในวิชาที่ขาดแคลน เช่น ครูสอนภาษาไทย ครูสอนภาษาอังกฤษ ครูสอนคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ครูจากโรงเรียนรัฐบาลในเขตเทศบาล ครูจากโรงเรียนเอกชน เป็นต้น โดยผู้บริหารหรือครูในโรงเรียนเป็นผู้ติดต่อขอความช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ นอกจากนี้ยังมีบุคคลบางท่านที่มีความสามารถในวิชาใดวิชาหนึ่งก็จะเสนอตัวเข้ามาสอน

ด้านวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น การหาข้อมูลและการติดต่อวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของครูในโรงเรียน โดยครูจะทำโครงการขึ้นมาและขออนุมัติจากผู้อำนวยการโรงเรียน หลังจากนั้นก็นำนักเรียนไปยังแหล่งการเรียนรู้ เช่น ครูนำนักเรียนไปดูการทำผ้าบาติก เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“อาจารย์จากราชภัฏมาช่วยสอนวิชาภาษาไทย ท่านคิดจะเอาภาษาอังกฤษมาช่วยเหมือนกัน เคยพูดไปครั้งหนึ่งว่าเค้าใจไม่กว้างเหมือน อาจารย์ทั้งสอง เพราะคนที่อยู่ข้างนอกเข้ามาวัด เค้ามองพระอีกแบบ มาเจอชนกว่าเด็ก วัยเด็ก อยู่ในวัยเด็ก บางคนเค้าใจกว้างไม่พอ เค้าอาจจะใช้คำว่า เทอมหน้าไม่ว่าง ขอหยุดก่อนนะ มาเจอสภาพอุบัติเหตุกรรมไม่ได้ เพราะว่าณตรงต้องนั่งเรียบร้อย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 18 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

“ผมกำลังคิดจะเข้ามาว่าจะเป็นอาจารย์พิเศษ สอนชั่วโมง สอนในเรื่องรัฐศาสตร์ ก็ก็จะเอาวิชาด้านรัฐศาสตร์มาคุยระดับมัธยมตอนนี้เบื้องต้นก่อน แล้วจะได้ต่อยอดของสามแฉกก็ดีพระกิติ ก็คล้ายๆกับพัฒนาสังคม คิดอย่างนั้น แต่จะเอาตัวเองเข้ามาเลย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

4) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะครูค่อนข้างน้อย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะให้แก่ครู ในส่วนนี้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะให้แก่ครูค่อนข้างน้อยมากเพราะส่วนใหญ่โรงเรียนจะเป็นผู้ที่ส่งครูไปอบรมตามที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้เชิญเข้ามา ดังคำกล่าวที่ว่า

“สำนักงาน (สำนักงานเขตพื้นที่ผู้วิจัย) มีเจตนาหมายมาให้ แล้วไปอบรมร่วมทุกครั้ง แต่ไม่ทุกคน แล้วแต่ใครจะไป ส่วนใหญ่ด้านวิชาการซะมาก”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 19 โรงเรียน ก, 11 มีนาคม 2551)

1.3.2 ด้านบุคลากร : โรงเรียน ข.

1) ครูที่มาสอนมาด้วยใจ จึงไม่ต้องมีกระบวนการคัดเลือก

เนื่องจากโรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ยังมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน และด้วยงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดจึงทำให้ไม่สามารถที่จะให้เงินเดือนครูตามวุฒิการศึกษาได้ สวัสดิการต่าง ๆ ก็ไม่มี จึงทำให้ไม่ค่อยมีครูอยากมาสอนที่นี่ ด้วยเหตุนี้ทางโรงเรียนจึงไม่มีระบบการคัดเลือกครู ส่วนใหญ่ผู้บริหารจะไปติดต่อครูโรงเรียนอื่นให้มาช่วยสอนในวิชาที่ขาด นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนบางกลุ่มที่ปลดเกษียณอายุราชการก็ได้สละเวลามาช่วยสอนโดยไม่รับเงินตอบแทน และทางโรงเรียนเองก็มีโครงการจ้างเหมา ที่ส่งนักเรียนที่มีเรียนเก่งให้เรียนในระดับสูง และกลับมาเป็นครูที่โรงเรียน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โรงเรียนไม่มีกระบวนการคัดเลือกครู ชุมชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนนี้น้อย ดังคำกล่าวที่ว่า

“พวกที่ได้ค่าตอบแทนส่วนใหญ่โรงเรียนไปหามา เช่น เค้าชาดวิชาอะไร ก็ไปติดต่อโรงเรียนนั้นโรงเรียนนี้ให้มาช่วยสอน ก็อีกพวกหนึ่ง แล้วก็อีกพวกหนึ่งคือพวกสละมาช่วย ซึ่งก็มีติดต่อกันมาตลอดตั้งแต่สมัยโน้น”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ข, 8 มีนาคม 2551)

“เนื่องจากว่าเรายังอยู่ในรูปแบบของ ตอนที่สมัครครู ตอนที่เข้ามาทำงานตั้งแต่ปี 2537 ทั้งครูทั้งบุคลากรเราไม่ได้มีการคัดเลือกเท่าไร เนื่องจากตอนนั้นมีใครมาเราก็รับโดยสภาพที่เราจำเป็นต้องมีครู เราให้เงินเดือนแค่พันทบตอนนั้น บางคนก็ 500 ถ้าเรารับสมัครแบบข้าราชการไม่มีใครเอา มีครูคนหนึ่งมาสมัครเป็นครูวิทยาศาสตร์ ตอนหลังแล้วนะ เค้าถามว่าเงินเดือนที่คุณคาดหวังเท่าไร เค้าก็เขียน 7260 ที่นี้ก็บอกว่าตั้งแต่โรงเรียนเปิดมาตั้งแต่ปี 37 เมื่อปี 48 ก็เกือบ 10 กว่าปีแล้ว ยังไม่มีใครได้ 7260 แล้ว ได้มากที่สุดก็ 5 พัน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข, 4 มกราคม 2551)

2) ผู้อำนวยการโรงเรียนและสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) เป็นผู้ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของบุคลากร

ผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินผลการดำเนินงานของบุคลากรของโรงเรียน ข. คือ สมศ. ซึ่งสมศ. จะเป็นหน่วยงานที่ประเมินการจัดการศึกษาของโรงเรียนในทุกด้าน ไม่ว่าจะด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านครู ด้านผู้บริหาร ส่วนการประเมินผลการดำเนินงานของครูนั้นนอกจากมีสมศ. มาประเมินแล้ว ทางโรงเรียนเองก็มีการประเมินภายใน โดยผู้ประเมินคือ นักเรียนและผู้ผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งในอดีตนั้นผู้จัดการโรงเรียนเป็นผู้ประเมินครูโดยจะสอบถามจากนักเรียนดังคำกล่าวที่ว่า

“ ท่านสอบถามจากนักเรียน ท่านเป็นคนดูครูตามห้อง แต่ท่านจะถามนักเรียนว่าเป็นยังไงบ้าง คุยกับนักเรียนเมื่อก่อนทำให้ท่านรู้รายละเอียดเยอะ ท่านเดินดู ท่านมาเราก็สอน ต่อหน้าก็ให้ดู เวลาท่านไปถามนักเรียน คือนักเรียนอยู่กับครูตลอด ครูเป็นยังไง นักเรียนก็จะบอก ท่านก็จะได้ข้อมูลจากนักเรียน ท่านก็บอกว่าให้เปลี่ยนวิชาสอนก็รู้แล้วว่าเป็นอย่างไร แสดงว่าสอนวิชานั้นไม่ได้เรื่อง ชุมชนไม่ได้เข้ามาส่วนนี้ คือมันเหมือนกับว่าไม่ใช่งานของเค้า ไม่ใช่หน้าที่ของเค้าที่จะมาประเมินครู มันเหมือนงานภายในโรงเรียน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

3) ชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้สรรหาวิทยากรและเป็นวิทยากร

ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหาวิทยากร 2 ด้าน คือ วิทยากรในรายวิชาที่ขาดแคลน และวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งประชาชนในชุมชนบางท่านก็ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นวิทยากร แต่บางท่านก็ทำหน้าที่เป็นผู้สรรหาวิทยากร โดยการชักชวนบุคคลที่รู้จักมาร่วมช่วยเหลือโรงเรียน

“บังเอิญเจอคนรู้จัก ท่านทักทาย ก็บอกมาช่วยโรงเรียนอยู่ ก็เลยได้โอกาส ก็เลยอยู่ที่นั่นซะเลย เป็นความตั้งใจ มีหลายคนที่เกี่ยวข้องแล้ว แล้วมาช่วยสอน ด้วยความตั้งใจ...ถ้าที่พบก็เป็นครูทั้งนั้นที่มาช่วยสอน เช่นผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารมหาลัย นี่หมายถึงพวกที่มาช่วย คือพวกที่สละแล้ว ส่วนที่ต้องจ่ายค่าตอบแทนก็อีกพวกหนึ่ง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ข, 8 มีนาคม 2551)

“ก็ถ้าหากว่าใครเค้าสนใจนะ ก็มาและก็เราก็สอนให้เค้านะ คือถ้าจะพูดจริงๆแล้ว เราสอนสองระบบด้วยกัน คือหนึ่งการแสดง สองการแกะรูปหนัง ตั้งหลายปี ตั้งนานมาแล้ว เริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 15-16 ก็สอนมานะ แต่ว่าตอนปัจจุบันนี้การแสดงนี่ คนที่มาเริ่มฝึกนี่มันลดลงนะ การแสดงลดลงแต่คุณภาพดีขึ้น เพราะคนมาสายหนังตะลุงนี่มากกว่า”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

“อ้อเวลามีของชำร่วย ยายไปสอน จะเนรโชคดีบ้าง เนรอื่นบ้าง ให้อาจารย์ที่นั่นมา มาเพื่อขอให้ยายซื้อเครื่องอุปกรณให้เวลาทำอะไร ยายซื้อมาเยอะๆมันจะได้ราคาถูก เราก็จะช่วยทางอ้อม ไม่ต้องไปซื้อของแพงๆ เค้าก็รู้ราคา ที่บ้านเราให้พันหรือ(อย่างไร ผู้วิจัย)เค้าก็รู้ราคา ยายก็ไม่เอากำไร”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“ ตอนนี้นำดอกไม้ไม่มีป่าในละแวกนี้มาช่วยสอน ทำกันสวยๆมาก เด็กผู้ชายทั้งนั้นนะ ทำเสร็จแล้วก็เก็บ เก็บไว้ตอนทอดกฐินก็ดี เสริฟพอเวลาถึงงาน นอกจากเวลาต้อนรับ ก็ผูกโบงามๆ วัดให้เป็นทีระลึกแก่โยมที่มาช่วย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

4) โรงเรียนมีการพัฒนาทักษะให้แก่ครูโดยการส่งครูไปอบรมยังหน่วยงานต่าง ๆ

การพัฒนาทักษะให้แก่ครู ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากเพราะครูได้นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดอบรมพัฒนาครูนั้นจะเป็นหน่วยงานรัฐบาล โดยหน่วยงานดังกล่าวจะส่งหนังสือเชิญมาให้ทางโรงเรียน ข ทางโรงเรียนก็จะส่งครูไปอบรม แต่ส่วนใหญ่ครูที่ไปจะเป็นครูฝ่ายวิชาการ เพราะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรง

“การพัฒนาครู อบรมมีค่ะ แล้วบางคนไปเอง ตามเค้าไป คนนั้นคนนั้นชวนก็ไปด้วย ท่านก็ไม่มึงบอะไรหรอก แต่ก็ไปด้วย แล้วกลับมาบอกมากล่าวกัน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

“ย้อนหลังกลับไป อบรมเราจะอบรมเยอะมากๆ ช่วงปี 46 48 มาช่วงหลังจะน้อยลง แล้วคนที่ไปอบรมก็คือคนเดิมๆ จริงๆ น่าจะกำหนดว่าครูทุกคนจะต้องรับการอบรมอย่างน้อยปีละ 20 ชม. แต่ของเราไม่ใช่ คนไหนที่ไปอบรมก็คนนั้นล่ะ ส่วนใหญ่ก็คือวิชาการ ฝ่ายทะเบียน มีไม่กี่คนที่ไปอบรมอยู่ จากการอบรมครูทั้งหมด น้อย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้คนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

1.3.3 สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านบุคลากร

ระบบการคัดเลือกครูและการประเมินผลการดำเนินงานของครูของทั้งสองโรงเรียนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เพราะโรงเรียนทั้งสองแห่งยังไม่มีระบบการคัดเลือกครูและการประเมินผลการดำเนินงานของครูที่ชัดเจน ถึงแม้จะมี สมศ. เข้ามาประเมินแต่ผลการประเมินก็ไม่ได้ทำให้เกิดความดีความชอบต่อครู ด้วยระบบที่ไม่ชัดเจนเช่นนี้จึงทำให้ครูส่วนใหญ่ไม่ยอมเข้ามาสอนที่นี่ ส่งผลให้โรงเรียนไม่มีครูผู้สอน ทางผู้บริหารโรงเรียนจึงได้เชิญผู้ที่มีความสามารถแต่ไม่มีภาระงานประจำ เช่น ข้าราชการบำนาญมาช่วยสอน หรือเชิญอาจารย์จากโรงเรียน และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีความสนใจมาช่วยสอนที่โรงเรียน

1.4. ด้านการบริหารทั่วไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนจากทุกฝ่ายทั้งผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป องค์กรรัฐ และองค์กรเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยงานธุรการ งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน และชุมชน และงานกิจการนักเรียน นอกจากนี้กฎหมายได้มอบอำนาจหน้าที่ให้คณะกรรมการ

สถานศึกษาในส่วนนี้ คือ ให้ความเห็น เสนอแนะและให้ คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ คือ การจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและกิจการของสถานศึกษา การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครองดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา การส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นๆ ในชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ ข้อมูลในส่วนนี้ออกเป็น 2 โรงเรียน ดังนี้

1.4.1 ด้านการบริหารทั่วไป: โรงเรียน ก

1) ประชาชนในชุมชนบางกลุ่มได้ช่วยกันบริจาคเงินเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมให้กับโรงเรียนดังที่ได้กล่าวในด้านงบประมาณว่า งบประมาณที่ได้รับจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะให้เพื่อจ่ายเงินเดือนครู ทำให้ไม่มีเงินมาพัฒนาการศึกษาด้านอื่น แต่ทางโรงเรียนได้จัดทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาด้วย จึงสามารถนำเงินส่วนนี้มาพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนได้ แต่ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนนั้น ก็มีบุคคลในชุมชนบางท่านที่ให้ความช่วยเหลือ ด้วยการบริจาคเงินจัดสภาพแวดล้อมโรงเรียนให้ดีขึ้น เช่น การบริจาคเงินเพื่อซื้ออิฐตัวหนอนมาปูพื้นดิน

"เมื่อก่อนถ้าฝนตกจะเฉอะแฉะมาก พอทำเป็นอย่างนั้น (ปูอิฐตัวหนอน, ผู้วิจัย) ขึ้นมา มันก็สะดวก ไม่มีฝุ่น แล้วก็เวลาฝนตกมันก็ไม่ท่วม"

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ก, 14 ธันวาคม 2550)

2) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนชุมชนมักจะช่วยเหลือในรูปแบบของการบริจาคเงิน

ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ในเรื่องของการบริจาคเงินเป็นส่วนใหญ่ และจะมีคนบางกลุ่มที่มาช่วยในการทำอาหาร ดูแลสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมของโรงเรียนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การทอดผ้าป่าการศึกษา ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัด เช่น วันไหว้ครู วันปีใหม่ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่จะจัดกันเป็นการภายในโรงเรียน ดังนั้นผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะเป็นพระวัดต่าง ๆ ที่ส่งสาธุกรรมมาเรียนที่นี่ โดยท่านจะให้เงินมาช่วยจัดงานหรือบางท่านก็ส่งของมาให้

“มีฯ ถ้าบริจาคของให้ทำกิจกรรม ส่วนใหญ่ไม่ได้ขอชุมชนนะ แต่ขอจากพระวัดต่างๆ บอกแล้วตอนแรกเราให้ความร่วมมือกับวัดมากกว่า จะขอได้จากวัด”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 18 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนกิจการนักเรียนนั้นอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

เนื่องจากโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนสำหรับพระสงฆ์และสามเณร ซึ่งนักเรียนก็คือสามเณร ดังนั้นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนในส่วนนี้จึงเป็นผู้บริหารและครูในโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและประชาชนทั่วไปไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากนัก จะมีประชาชนบางคนที่ได้บริจาคสิ่งของเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักเรียน เช่น บริจาคตู้น้ำเย็น เป็นต้น การบริจาคตู้น้ำเย็นก็เพื่อว่าสามเณรที่เดินทางมาเรียนที่นี่จะได้ไม่ต้อง ชื้อน้ำดื่มเอง เพราะสามเณรต้องเรียนตั้งแต่เที่ยงถึงเย็น ซึ่งสามเณรไม่ฉันภัตตาหารตอนเย็น ซึ่งการรับประทานน้ำเย็นๆ จะทำให้สามเณรหายเหนื่อยจากการเรียน และบรรเทาหิวได้ นอกจากนี้ทางโรงเรียนได้มีการทำโครงการของบประมาณไปยังส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อนำมาสนับสนุนกิจการนักเรียน เช่น ทำโครงการเพื่อปรับปรุงห้องน้ำ ห้องเรียนที่ชำรุด เป็นต้น

“ก็มีผู้ศรัทธาให้ตู้น้ำเย็น”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

4) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับบริการจากทางโรงเรียน โรงเรียนจะอนุญาตให้ชุมชนเข้ามาใช้สถานที่ของโรงเรียนเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษานอกโรงเรียนมาขอใช้อาคารเรียนเพื่อเป็นสถานที่ให้นักศึกษามาเรียน หรือครูโรงเรียนแห่งหนึ่งมาขอใช้สถานที่เพื่อสอนพิเศษให้กับนักเรียน เป็นต้น

“เนี่ยถ้าพูดถึงชุมชน ก็พึ่งพาซึ่งกันและกัน สมัยท่านไม่มีรถไถ ถามว่าท่านจะไปยังไหน เนี่ยเดี่ยวรถข้างหน้ามี ก็รถแท็กซี่ ก็นอนในวัดนะ กางมุ้งกันหน้าระเบียบโรงเรียนที่นั่นเลย เป็นวัดที่อบอุ่น”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

“ห้องสมุดมันยังไม่เป็นมาตรฐานสักเท่าไร เพราะเป็นห้องสมุดเล็ก ๆ ภายในโรงเรียน ที่ให้ใช้เป็นหลักคือให้เขาใช้ห้องเรียน โดยตอนนี้เปิดให้กคน. ให้อยู่ห้องหนึ่ง ซึ่งผู้ที่มาใช้ นั้นให้ความช่วยเหลือโรงเรียนน้อยมาก เขาเปิดเรียนมา 2 ปีแล้ว กคน. เขาก็ให้ค่าไฟ บางเดือน บางเดือนที่ให้อีกก็ให้ประมาณ 400-500 บาท ซึ่งเราก็ไม่ได้เรียกร้องตรงนี้ เราถือว่าเป็นเรื่องของการศึกษา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กรกฎาคม 2550)

“มาติดต่อกับห้องสอนพิเศษ มาติดต่อกับเจ้าอาวาส”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

1.4.2 ด้านการบริหารทั่วไป: โรงเรียน ข.

1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมให้กับโรงเรียนนั้นส่วนใหญ่ จะเป็นการบริจาคทรัพย์

ในส่วนนี้ถือว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย ประชาชนส่วนใหญ่จะเข้ามาร่วม ในรูปแบบของการบริจาคทรัพย์ ซึ่งทางโรงเรียนจะนำเงินที่ได้ไปบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนเอง โดยการคิดโครงการต่างๆ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนจะเป็นหน้าที่ของ ผู้บริหารโรงเรียน โดยผู้บริหารจะต้องแจ้งให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบว่า จะนำเงินไปใช้ ทำอะไร ส่วนงานด้านการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนก็เป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนที่อยู่ใน โรงเรียนและในวัด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่

“ทำความสะอาด ทั้งห้องน้ำห้องส้วม เณรก็ทำความสะอาดอยู่ค่ะ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 51)

“ก็ทางวัดดูแล เราจะให้นักเรียนช่วยดูแล เมื่อก่อนเรามีภารโรงอยู่ช่วงหนึ่ง แต่ทำได้ไม่ นานเค้าไม่ได้ทำที่นี้ที่เดียว ทำที่อื่นด้วย แม้แต่ยามเมื่อก่อน ยามมาอยู่ไม่ได้ คือเค้า ดูแลเณรไม่ได้ ครูไปนั่งดูดีกว่าอีก เพราะนักเรียนเกรงใจไม่กล้าออก”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

2) ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียนในบางส่วน

กิจกรรมของโรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมของโรงเรียนโดยตรง เช่น กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวัดขึ้นปีใหม่ เป็นต้น และกิจกรรมของวัด เช่น งานทอดกฐิน งานที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งกิจกรรมทั้ง 2 ประเภทโรงเรียนต้องรับผิดชอบทั้งสองกิจกรรม ทั้งกิจกรรมของโรงเรียนและของวัด เพราะวัดกับโรงเรียนไม่สามารถแยกกันได้ เนื่องจากกิจกรรมของโรงเรียนมี 2 ประเภท จึงทำให้กิจกรรมบางอย่างของโรงเรียน เช่น กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น โรงเรียนจะจัดกันเป็นการภายใน ส่วนกิจกรรมของวัดประชาชนในชุมชนก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก เช่น งานทอดกฐิน เป็นต้น นอกจากนี้ทางโรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น พุทธศาสนวันอาทิตย์ การแข่งขันตอบปัญหาธรรมะและการสวดสรภัญญะ เป็นต้น

“ในส่วนของวัดเรามีกิจกรรมบ่อยตอนนี้เป็นต้นว่าบวชสามเณรในช่วงวันที่ 1-9 ที่ผ่านมา ทางชุมชนเห็นว่า ทาง อบจ. นายกส่วนบริหารจังหวัดก็ทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพในการซื้อผ้าไตรจีวร ในการอุปถัมภ์ ตลอดจนหน่วยงานราชการหลายส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือสนับสนุนในโครงการต่างๆ ที่นี้พอมาในแม้กระทั่งตอนบวช 84,000 บาท ทางสำนักงานเขตพื้นที่ เห็นว่าวัดเสริ่งพอจะจัดอะไรต่างๆ ได้ เค้าก็มาสนับสนุนโครงการที่วัด”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข, 4 มกราคม 2551)

3) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจการนักเรียนทั้งด้านอาหาร และสุขภาพ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสนับสนุนกิจการนักเรียนนั้นค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเรื่องอาหาร เนื่องจากโรงเรียน ข เป็นโรงเรียนสำหรับพระภิกษุและสามเณร ซึ่งที่โรงเรียน ข. มีสามเณรอยู่ค่อนข้างมาก ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารก็จะมากไปด้วย แต่ด้วยความช่วยเหลือของชุมชนในการถวายอาหารปันโตให้กับพระภิกษุและสามเณรจึงทำให้แก้ปัญหาด้านอาหารขาดแคลนได้ นอกจากนี้ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในด้านอาหารแล้ว ประชาชนบางท่านก็ได้ไปขอให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางมาช่วยสนับสนุนกิจการนักเรียน เช่น กรรมการสถานศึกษาท่านหนึ่งได้เชิญนางพยาบาลและหมอมาร่วมตรวจสุขภาพประจำปีให้แก่นักเรียน เป็นต้น

“ในเรื่องอาหารชัดเจนนะ ชุมชนช่วยเหลืออยู่แล้ว อยู่ได้เพราะชุมชน ส่วนในเรื่องสุขภาพ เรามีการตรวจสุขภาพประจำปี ชุมชนก็มีนางพยาบาลมาช่วยตรวจ นางพยาบาลมาตรวจเลือด มาฉีดยา ถ้าสมมติในช่วงเวลาของยุ้งลายระบาด เทศบาลก็ติดต่อไปให้มาฉีดยา แล้วก็ติดต่อไป ในช่วงของ มันก็มีหลายครั้งที่เราจัดเชิญวิทยากรที่เป็นหมอ เป็นโภชนาการเรื่องยาเสพติด เรื่องเพศสัมพันธ์ แล้วแต่โครงการใครจะมาเสนอ อย่างกฎจรรยา อ.มนัสก็ไปติดต่อตำรวจจรรยา

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“แล้วก็เกี่ยวกับสุขภาพร่างกาย มีกิจกรรมที่จำเป็นเกี่ยวกับการตรวจร่างกาย ขอ อาจารย์พยาบาล ยายเป็นคนจัดการ เพราะยายเคยอยู่ที่นั่นมาก่อน ยายเคยมีอิทธิพลพอสมควร ก็จะไปขอมา ตรวจทุกเรื่อง เจาะเลือด ตรวจฟัน ผิวน้ำ วัดสายตา วัดหู ตรวจจุลทรรศน์ภาพร่างกาย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

“ช่วงหลังมีอยู่บ้างนะที่เข้ามามอบทุนการศึกษาให้ มีเอายามาให้บ้างในเรื่องของการดูแลต่างๆ เช่นว่าของ ปทท.ที่ขอนแก่น มาให้ทุนการศึกษาทุนละ 1000 บาท มาร่วม 20-30 รูป ก็ช่วยดูแลตรงนั้นอยู่ ในส่วนของการดูแลเรื่องอื่น ถ้ามีอาจารย์ที่คือท่าน อาจจะต้องชุมชนเข้ามา เช่น ให้ทางสาธารณสุขให้มาตรวจเลือดให้ลูกเณร”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข, 4 มกราคม 2551)

4) ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ของโรงเรียน

เนื่องจากโรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนสำหรับพระภิกษุและสามเณร จึงได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนในหลายด้าน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้ตอบแทนชุมชน โดยการบริการสิ่งต่าง ๆ ให้ชุมชน เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องครัวต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ถ้าชุมชนมีงานพระสงฆ์ และสามเณรในวัดก็จะไปช่วยงานชุมชน เช่น ช่วยสวดบังสุกุล ช่วยจัดสถานที่ผูกผ้าปะรำพิธีต่าง ๆ

“จริงๆของวัดเรามีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ประการหนึ่งแล้ว อันที่สองคือสารอบรมเยาวชน มีพระอาจารย์มาช่วยอบรมเยาวชน ก็เลยตั้งเค้าเรียกว่า กลุ่มพุทธบุตรเสียงเสียงธรรม ก็ออกไปอบรมเยาวชนในโรงเรียนต่างๆ

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข, 4 มกราคม 2551)

“การดูแลรักษาศาสนสมบัติ การช่วยเหลือชุมชน ออกไปในเรื่องของบังสุกุล งานพิธีต่าง ๆ อีกอย่างคือเกี่ยวกับชุมชน การช่วยเหลืองานศพ งานสวด ซึ่งทางวัดเป็นเจ้าของสถานที่ที่บริการ ช่วยเหลือ ขณะเดียวกันก็เรื่องการจัดพระเณรไปช่วยสวดบังสุกุล และก็พระเณรเหล่านี้จะออกไปช่วยเรื่องของการผูกผ้า ประำพิธีต่างๆ การสัมพันธ์ชุมชนในที่ตั้งหน่วยเลือกตั้งก็ดี บางทีญาติพระที่มาจากต่างจังหวัดมาขอพักที่นี้ก็ได้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

1.4.3 สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการบริหารทั่วไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาด้านการบริหารงานทั่วไปของทั้งสองแห่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะการบริจาคเงินและสิ่งของ เพื่อช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น งานด้านสถานที่ งานด้านกิจกรรมของโรงเรียน และงานด้านกิจการนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังได้มีการบริการชุมชน โดยให้ชุมชนสามารถเข้ามาใช้อาคารสถานที่ต่าง ๆ ของโรงเรียนได้

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ทั้ง 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านวิชาการ

1) ระบบการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

ระบบการบริหารงานด้านวิชาการของทั้งสองโรงเรียนนั้นไม่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้เนื่องมาจากการบริหารด้านวิชาการส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ผู้อำนวยการ และครู ซึ่งชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก การจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของครูแต่ละรายวิชาที่จะไปร่วมกันจัดทำหลักสูตรที่โรงเรียนที่เป็นประเภทกลุ่ม เมื่อร่วมกันจัดทำหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะทำกลับมาปรับใช้กับโรงเรียน นอกจากนี้ชุมชนส่วนใหญ่คิดว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนเขาจะไม่มียุ่งเกี่ยว เพราะถือว่ามีผู้บริหารและครูรับผิดชอบตรงส่วนนี้อยู่แล้ว นอกจากนี้เหตุผลที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านนี้ คือ โรงเรียนไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในด้านวิชาการ จะมีบุคคลที่มีความรู้ทางด้าน

การศึกษาเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วม จึงทำให้ประชาชนทั่วไปที่ไม่มีความรู้ความสามารถด้าน การศึกษาไม่กล้าเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

“เค้าอยากให้เราเข้าไปสัมผัส แต่เรามันความรู้้น้อย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

2.2 ด้านงบประมาณ

1) ระบบการบริหารงบประมาณไม่ดี

โรงเรียนทั้งสองแห่งเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งได้รับ งบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนา ซึ่งงบประมาณที่ได้รับจะได้ตามจำนวนนักเรียนเท่านั้น ซึ่งถ้าจำนวนนักเรียนมากก็จะได้รับงบประมาณมาก แต่ถ้าจำนวนนักเรียนน้อยก็จะได้รับ งบประมาณน้อย ดังนั้นถ้างบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารโรงเรียนผู้จัดการโรงเรียนจึงต้อง เป็นผู้รับผิดชอบ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การบริหารด้านงบประมาณส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้จัดการ โรงเรียน (เจ้าอาวาส) แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งชุมชนก็จะไม่กล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวตรงส่วนนี้ จึงทำให้ชุมชน บางกลุ่มขาดความเชื่อถือในการบริหารงาน นอกจากนี้ทางโรงเรียนเองก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนรายรับรายจ่ายของโรงเรียนเลย ดังนั้นชุมชนจึงไม่ได้เข้าไปมีส่วน ร่วมในการจัดการด้านงบประมาณของโรงเรียน

“ไม่ได้เชิญ ไม่ได้เปิดโอกาสให้เค้าเข้าร่วม”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

2.3 ด้านบุคลากร

1) ครูไม่มีคุณภาพ

เนื่องจากโรงเรียนทั้งสองแห่งเป็นโรงเรียนสำหรับภิกษุและสามเณร ซึ่งเป็นโรงเรียน สงเคราะห์สำหรับที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ดังนั้นการจะจ้างครูให้เหมือนโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั่วไปนั้นทำได้ยาก เนื่องจากมีปัญหาหลายด้าน ทั้งด้านงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้ครู ได้รับเงินเดือนไม่เท่ากับเงินเดือนที่ครูทั่วไปได้รับ นอกจากนี้สวัสดิการต่าง ๆ ของครูที่มาสอนก็ไม่มี การให้ความดีความชอบแก่ครูที่ทำดี สอนดีก็ไม่มี จึงทำให้ไม่ค่อยมีครูอยากที่จะมาสอนโรงเรียน ภิกษุและสามเณร ครูที่มาสอนส่วนใหญ่จึงเป็นบุคคลที่เกษียณอายุราชการ ครูจากโรงเรียนอื่น

หรือบุคคลที่ครูที่สอนในโรงเรียนชักชวนมา ซึ่งครูที่สอนที่โรงเรียนทั้งสองแห่งบางท่านก็มีอาชีพประจำ หรืออาชีพเสริมอย่างอื่นร่วมด้วยเนื่องจากเงินเดือนค่อนข้างน้อย จึงทำให้ครูไม่ค่อยมีเวลาให้กับนักเรียน และโรงเรียนอย่างเต็มที่ ส่งผลให้การจัดการเรียนสอนไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร

นอกจากนี้โรงเรียนยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านนี้มากนัก กลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะเป็นนักการศึกษา หรือผู้ที่มีความรู้ด้านการศึกษา

2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป

1) ช่วงเวลาที่โรงเรียนจัดกิจกรรมไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารทั่วไป เช่น อาคารสถานที่ กิจกรรมนักเรียน เป็นต้น โรงเรียนไม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนนี้ ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการบริจาคเงินเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมเพียงกิจกรรมทอดผ้าป่าการศึกษา กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง เท่านั้น ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ เช่น วันปีใหม่ วันครู เป็นต้น โรงเรียนได้ให้เชิญชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเลย จะจัดกันเองเป็นการภายใน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมบางอย่างของโรงเรียนไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้เพราะกิจกรรมส่วนใหญ่โรงเรียนจัดในช่วงวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ซึ่งช่วงเวลานี้เป็นเวลาที่ชุมชนส่วนใหญ่ต้องทำงาน จึงทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้น้อย

“คนใกล้วัดเค้ามีอาชีพ เค้าไม่ได้อยู่กับบ้านตลอด แล้วกิจกรรมของวัดไม่ได้เป็นกิจกรรมที่เป็นวันหยุด”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 โรงเรียน ข, 18 มกราคม 2551)

ตอนที่ 2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมในภาคใต้

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม:โรงเรียน ก. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ก. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม:โรงเรียน ข. และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ข. ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ก.

ในส่วนของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ก. จำแนกออกเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และ ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ก. สามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านค่านิยมความเชื่อ ปัจจัยด้านกายภาพ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1) สภาวะเศรษฐกิจดีส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนสนับสนุนโรงเรียนมาก

การให้การสนับสนุนโรงเรียนของชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับสภาวะเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก โดยปีที่สภาวะเศรษฐกิจดี ชุมชนก็มีกำลังที่จะสนับสนุนโรงเรียนมาก โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการบริจาคเงินและสิ่งของ ซึ่งชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมมากในวันงานทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร ทางโรงเรียนได้มีการแจกซองผ้าป่าไปยังหน่วยงานต่าง ๆ วัดต่าง ๆ และประชาชน จึงทำให้ในแต่ละปีมีประชาชนหลายกลุ่มเข้าร่วมงานการทอดผ้าป่า เช่น ผู้นำชุมชน ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น ผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนทั่วไป เป็นต้น ซึ่งเงินจากการทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณรในแต่ละปีจะได้ประมาณ 200,000 บาท ซึ่งจะน้อยกว่างานทอดกฐินซึ่งเป็นงานของวัดซึ่งในแต่ละปีจะได้ประมาณ 300,000-400,000 บาท ทั้งนี้เนื่องจากงานทอดกฐินเป็นงานของวัดที่จัดกันมานานแต่งานทอดผ้าป่านั้นเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้คิดจัดขึ้นเมื่อ 3-4 ปีที่ผ่านมา จึงทำให้งานทอดกฐินจึงมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมาก และชุมชนคิดว่า การทำบุญทอดกฐินของเขา ทางวัดก็จะนำเงินไปพัฒนาทั้ง

วัดและโรงเรียน เพราะเจ้าอาวาสหรือผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นคนบริหารจัดการงานต่าง ๆ ของโรงเรียน ถ้าเงินโรงเรียนไม่พอเจ้าอาวาสก็จะเอาเงินส่วนนี้ที่ได้ไปช่วยเหลือ และพัฒนาโรงเรียนต่อไป

“เป็นกลาง ๆ เหมือนตามยุค ยุคไหนดีมันก็ดี เศรษฐกิจดีมันก็ดี เศรษฐกิจไม่ดีคนก็ทำบุญตามประสาหน่อย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ก, 12 ธันวาคม 2550)

“ตั้งแต่มาอยู่ก็เลยจัดหาทุนโดยการทอดผ้าป่าประจำปีเป็นหลัก โดยปีหนึ่งได้เฉลี่ยประมาณ 200,000 ต่อปี และมีการมาบริจาคประปรายไม่มาก”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

1.1.2 ปัจจัยด้านค่านิยม ความเชื่อ

1) ความเชื่อ และค่านิยมของคนไทย ช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งจะมีความเชื่อตามหลักศาสนาพุทธในเรื่องการทำความดี ดังนั้น คนไทยจึงมักจะชอบทำบุญทำทาน ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เพราะเชื่อว่าถ้าได้ทำบุญทำทานแล้วจะทำให้ได้เจอแต่สิ่งดี ๆ ด้วยพื้นฐานความเชื่อและค่านิยมเช่นนี้ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้นและเมื่อโรงเรียนขอความช่วยเหลือสิ่งใดก็มักจะได้รับความช่วยเหลือตลอด

เนื่องจากโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนสำหรับพระสงฆ์และสามเณรจึงทำให้ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนเป็นอย่างดี เพราะคนไทยส่วนใหญ่จะเคารพศรัทธาในพระสงฆ์ ด้วยเชื่อว่าพระสงฆ์คือบุคคลที่ละทางโลกเพื่อศึกษาทางธรรม ด้วยพื้นฐานความเชื่อและค่านิยมของคนไทยทั้งสองด้าน ทำให้โรงเรียน ก. ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลในชุมชนเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าคนในชุมชนบางคนไม่มีกำลังทรัพย์ แต่ด้วยจิตศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ท่านเหล่านั้นก็ไม่ลังเลตายช่วยกันออกแรง

“ชอบ ช่วยเหลือ 18 วัดป่าไปหมด ป่าทำน้ำส้มไปเลี้ยง บางวันก็ไปช่วยเหลือในงาน มาทำกับข้าวให้พระ เณรทุกวัน ป่าถือศีล 8 ตลอดชีวิต”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 โรงเรียน ก, 12 ธันวาคม 2550)

1.1.3 ปัจจัยด้านกายภาพ

1) การเดินทางที่สะดวกเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้วัด และสามารถเดินทางมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนได้สะดวก ไม่ต้องใช้เวลาในการเดินทางมาก ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้จะเข้ามาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ต่างพื้นที่ ต่างอำเภอ

“ที่หน้ามาแค่ มาสะดวก” (โรงเรียนนี้อยู่ใกล้ เดินทางสะดวก, ผู้วิจัย)

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 โรงเรียน ก, 12 ธันวาคม 2550)

1.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

1.2.1 ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น

ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนนั้นคือผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะคนกลุ่มนี้สามารถชักจูงคนอื่น ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้มากขึ้น โดยผู้นำอย่างเป็นทางการ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายกเทศมนตรี จะได้รับความเชื่อถือจากประชาชนเป็นอย่างมาก เมื่อท่านไปบอกกล่าวขอความช่วยเหลืออะไร ประชาชนก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ส่วนผู้นำอย่างไม่เป็นทางการก็สามารถใช้ความคุ้นเคย ความสนิทสนมชักจูงประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนและวัดได้เช่นกัน เช่น โรงเรียน ก. มีงานทอดกฐิน ซึ่งจะจัดทุกปี ถ้าปีใดที่โรงเรียนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดมาร่วมก็จะมีประชาชนเข้ามาร่วมงานเป็นจำนวนมาก หรือ มีป่าท่านหนึ่งที่จะมาช่วยทำอาหารให้วัดเมื่อมีงานอะไรที่วัดหรือโรงเรียนท่านก็จะไปกระจายข่าวให้ประชาชนคนอื่น ๆ ในชุมชนทราบ ก็จะมีประชาชนมาร่วมงานกันช่วยงานเป็นจำนวนมาก

“ก็ลุงคนนึงแล้ว เวลามีการมีงาน ทำบุญทอดกฐิน ลุงก็ช่วยบอก ฎีกาไปบ้าง เรียกรายเงินบ้าง บอกให้ไปทำบุญ ชักชวน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 โรงเรียน ก, 10 กรกฎาคม 2550)

“หัวหน้าชุมชน ถ้าจะขอความร่วมมือ คือ ขอแรงเป็นส่วนใหญ่ เช่น เวลาม้งาน
ชุมชนก็มาร่วม เช่นนำกลองยาวมาร่วมสร้างความครื้นเครง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

“พอเป็น สธ.เมื่อปี 42 มีความศรัทธาอยู่แล้ว ก็คลุกคลีอยู่ในวัด พระไม่สบายหรือ
กิจกรรมงานทอดกฐินผ้าป่า หรือม้งานก็มาช่วยอยู่แล้ว”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

“ถ้าม้งานมีการอะไร คนวชิราจะมาช่วย เพราะป่าห้อมไปบอก ไปชวนมา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 โรงเรียน ก, 12 ธันวาคม 2550)

1.2.2 สถานภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

โรงเรียน ก. มีกลุ่มชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่ม
ผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มกรรมการสถานศึกษา กลุ่มศิษย์เก่าและผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน ซึ่งแต่
ละโรงเรียน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเป็นผู้ปกครองนักเรียน

ผู้ปกครองนักเรียนถือเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน โดยจะ
เข้ามามีส่วนร่วมในขณะที่ลูกหลานเข้ามาศึกษาที่โรงเรียน แต่เมื่อลูกหลานเรียนจบก็จะห่างหายไป
ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้นส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะเข้าร่วมเมื่อโรงเรียนเชิญให้
มาประชุมพิเศษและการประชุมผู้ปกครองเท่านั้น แต่เนื่องจากทางโรงเรียน ก. ไม่ค่อยได้จัดงาน
ประชุมผู้ปกครองบ่อยนัก จึงทำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมน้อย แต่เมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมของ
โรงเรียน เช่น การจัดงานทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา ก็จะมีผู้ปกครองเข้าร่วมงานบ้าง สาเหตุที่
ผู้ปกครองไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากนัก เนื่องจากการติดต่อที่ไม่ชัดเจน โดยส่วนใหญ่
เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทางโรงเรียนจะให้นักเรียนเป็นผู้แจ้งผู้ปกครองเอง ซึ่งนักเรียน
ส่วนใหญ่ไม่ได้แจ้งจึงทำให้ผู้ปกครองมาร่วมน้อย นอกจากนี้ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะอยู่ต่างพื้นที่
การเดินทางมาโรงเรียนค่อนข้างไกล ดังนั้นการมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนแต่ละครั้งจึงต้องใช้เวลา
ค่อนข้างมาก ทำให้ผู้ปกครองต้องหยุดงาน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้ปกครองค่อนข้างเข้ามามีส่วน
ร่วมกับโรงเรียนน้อย

2) การเป็นกรรมการสถานศึกษา

การเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในฐานะกรรมการสถานศึกษา ถือว่าคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพราะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทโดยตรงในการสนับสนุนและจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งกฎหมายได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของกรรมการสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน แต่โรงเรียน ก. ยังไม่ได้เปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างเต็มศักยภาพ ผู้จัดการโรงเรียนได้ขอชื้อบุคคลในชุมชนที่ตนรู้จักมาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เพียงแค่ในนามเท่านั้น

3) การเป็นศิษย์เก่าและผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน

ศิษย์เก่าและผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน เป็นกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนค่อนข้างมาก เนื่องจากกลุ่มคนกลุ่มนี้จะเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน ในฐานะครูผู้สอน ซึ่งครูผู้ชายของโรงเรียน ก. ส่วนใหญ่จะผ่านการบวชเรียนมาแล้วทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าจะรวมกลุ่มของศิษย์เก่าของโรงเรียน ก. จะไม่เข้มแข็งนัก เพราะโรงเรียนไม่ได้ตระหนักถึงส่วนนี้มากนัก แต่ก็มีศิษย์เก่าบางท่านที่มาช่วยสอน บางท่านเมื่อมีงานทอดกฐิน ทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา ก็มาร่วมงานและชักชวนบุคคลอื่นเข้ามาร่วมงานด้วย

“ตรงนี้ (คณะกรรมการสถานศึกษา, ผู้วิจัย) คือผู้จัดการเป็นคนคัดเลือกขึ้นมาเองตามความเหมาะสม”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 16 โรงเรียน ก. 3 มกราคม 2551)

“ผมเป็นศิษย์เก่าที่นี่ เริ่มเข้ามาเรียนที่นี่ ตอน ม.4 พอสึกก็เลยสอนที่นี่ต่อ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 14 โรงเรียน ก. 12 ธันวาคม 2550)

2.1.3 ความศรัทธาของชุมชน

1) คนในชุมชนบางส่วนศรัทธาต่อผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และครูที่เป็นพระภิกษุที่เป็นคนดีมีความสามารถ

ในส่วนของความศรัทธาต่อผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และครูที่เป็นพระภิกษุนั้นถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเมื่อคนในชุมชนเกิดความศรัทธาต่อผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และครูที่เป็นพระภิกษุ ก็จะทำให้คนในชุมชนรู้สึกไว้วางใจ เคารพนับถือ อยากที่จะมาทำบุญที่วัดและโรงเรียน และยังถ้าผู้จัดการโรงเรียนและครูพระเป็นบุคคลที่มีความสามารถ เช่น ผู้จัดการเรียนจบปริญญาโทและเป็นนักพัฒนา มี

ความสามารถด้านการเทศน์ หรือครูพระในวัดมีความสามารถด้านศาสนพิธี ปัจจัยเหล่านี้ก็จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น ทำให้เมื่อทางวัดและทางโรงเรียนมีปัญหาอะไร ผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) สามารถของความช่วยเหลือจากชุมชนได้ และชุมชนเองก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่เพราะมั่นใจว่าท่านจะนำเงินที่ได้บริจาคไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อวัดและโรงเรียน

“ท่านเจ้าอาวาสก็สนิทเพราะท่านเป็นพระนักเทศน์ นักพัฒนา ทำกิจกรรมมาตลอด รองเจ้าอาวาสนี่ก็เก่งเรื่องศาสนพิธี”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ก, 7 มกราคม 2551)

“ท่านเนี่ยก็ได้ใช้เงินจำนวนนี้พัฒนาวัดนี้อยู่เยอะ เพราะว่าท่านเป็นคนซื่อตรง แล้วก็เราไว้ใจได้ ว่าทุกบาททุกสตางค์ใช้ไปเพื่อวัด ไม่ใช่เอามาใช้เรื่องส่วนตัว อันนี้ไว้ใจได้ ท่านก็เป็นคนฉลาดในการดูแลวัด ที่สำคัญเป็นคนี่เทศน์เก่ง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

2) คนในชุมชนบางส่วนเห็นความสำคัญและศรัทธาต่อโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งคนในชุมชนบางส่วนที่ได้เข้ามาสัมผัสกับโรงเรียนจะเห็นความสำคัญของโรงเรียนนี้และให้ความช่วยเหลือโรงเรียนด้วยดีตลอดมา ทั้งนี้คนในชุมชนเห็นว่าโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนที่ให้โอกาสแก่เด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจนได้มีโอกาสเรียนหนังสือ นอกจากนี้ยังเป็นการการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และช่วยสร้างศาสนาทายาทสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป เพราะสามเณรคือเหล่ากอของพระพุทธศาสนา

“จำเป็นเนื่องจากว่าคนยากจนเยอะ คนยากจนก็เอาลูกเข้าวัด อย่างน้อยลูกเข้าวัดดีกว่าอยู่ที่บ้าน อย่างน้อยได้เรียนฟรี ไม่ทำให้เค้าไปคบเพื่อนที่ไม่ดี ไปติดยาเสพติด แล้วอยู่ในวัดเนี่ย บางคนได้รับความรักความเอาใจใส่พอสมควรจากเจ้าอาวาสบางวัด ถ้ามันมีที่สำหรับให้เค้ามาเรียน มันเป็นทางเลือก เป็นโอกาส เราจะเจอว่าเด็กที่จบที่นั่นมาเรียนที่นี้ จบแล้วมาทำงานเป็นครู จบปริญญาตรีแล้วก็หลายคน จบตร. แล้วก็มี ถ้าเค้าอยู่ข้างนอก ไม่ได้อาศัยวัด ไม่ได้เรียน ก็ไม่แน่ว่าเค้าจะมีโอกาสได้เรียนมั๊ย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 21 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

2.1.4 ความผูกพันของชุมชนต่อโรงเรียนและวัด

เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในวัด และวัดเป็นผู้ดูแล จึงส่งผลให้เมื่อชุมชนมีความผูกพันกับวัดก็มีความผูกพันกับโรงเรียนไปด้วย ดังนี้

1) ชุมชนมีความผูกพันกับวัดและโรงเรียนตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายายจึงส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนนั้นคือ ความผูกพันของชุมชนกับวัดและโรงเรียน ถ้าบุคคลในครอบครัวใดมีความผูกพันกับวัดและโรงเรียนก็จะส่งผลให้บุคคลอื่น ๆ ในครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมกับวัดและโรงเรียนด้วยเช่นกัน เช่น ในอดีตเคยตั้งอาศัยอยู่บริเวณใกล้วัด ใกล้โรงเรียน ก. เมื่อย้ายบ้านไปที่อื่นก็มักจะกลับมาทำบุญที่วัดแห่งนี้ หรือบางครั้งครอบครัวปู่ย่าตายายเคยมาที่วัดนี้เป็นประจำ เมื่อตายไปลูกหลานก็นำกระดูกมาฝากไว้ที่วัดนี้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันกับวัดและโรงเรียน เมื่อวัดหรือโรงเรียนมีกิจกรรมใด ๆ คนในชุมชนเหล่านี้ก็มักจะกลับมาช่วยกิจกรรมบ่อยครั้ง

“เป็นราชการ คำขาย คนมาแต่นอก ๆ ลูกหลาน แดกสาขาออกไปอยู่กรุงเทพฯ มั่งต่างจังหวัดมั่ง เขาเคยมาทำบุญกันเรื่อย แดกสาขาไปมาก พอเค้ารู้ประวัติก็หาเบาะมาทำบุญ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ก, 12 ธันวาคม 2550)

“คนที่อยู่แถว ๆ นี้ก็มาวัดหัวป้อมใน บางคนเค้าก็อยู่ไกลแต่ตระกูลของเขามาวัดนี้เป็นประจำ เขาก็จะมาตามตระกูลของเขาอะนะ ตระกูลของตัวเองเคยสร้างวัดนี้ มีกระดูกมีอะไรอยู่ ทำนองนี้ เขาจะมาวัดนี้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

1.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน
 ก. สามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของ
 โรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.1 ปัจจัยด้านบุคลากร

1) ผู้บริหารโรงเรียน(เจ้าอาวาส)รุ่นเก่าสร้างศรัทธาต่อคนในชุมชน

ปัจจัยที่ทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือแก่โรงเรียนเป็นอย่างดี มีผลมาจาก
 ศรัทธาในตัวอดีตเจ้าอาวาส ซึ่งท่านเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน ก. ขึ้นมา คนในชุมชนให้ความ
 ศรัทธาอดีตเจ้าอาวาสเนื่องจากอดีตเจ้าอาวาสเป็นพระนักพัฒนา เป็นพระนักเทศน์ และท่านให้
 ความสนใจด้านการศึกษาอย่างจริงจังทำให้คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือท่านมาก เวลาท่านมี
 ปัญหาและขอความช่วยเหลือจากชุมชนก็จะได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีทุกครั้ง นอกจากนี้
 ท่านยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอจึงทำให้มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งวัดและโรงเรียน
 มากขึ้น

เนื่องจากอดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีความสนใจด้านการศึกษา ท่านจึงตั้งโรงเรียน ก.
 ขึ้นมาเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนที่ด้อยโอกาสได้เรียนหนังสือ ทำให้คนในชุมชนเห็นความตั้งใจของ
 ท่านจึงได้เข้ามาช่วยเหลือทั้งในด้านการสอน และร่วมบริจาคทรัพย์ นอกจากนี้ทางมหาวิทยาลัย
 ราชภัฏได้มอบปริญญาเกิตติมศักดิ์ ในสาขาพัฒนาชุมชนให้ท่านด้วย

“ที่นี่ก็เป็นพระนักเทศน์นะ อาจารย์พร้อมท่านเป็นพระนักเทศน์อยู่แล้ว พอปีใหม่ ที่
 ทางจังหวัดเทศบาลก็ดี ก็เชิญท่านเป็นพระประธาน ท่านมีนิทานเยอะ เล่าพุทธ
 ประวัติได้ดี”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

“ท่านพัฒนาโรงเรียน ท่านค่อนข้างมีชื่อเสียง ปัจจัยท่านเยอะมาก คือคนให้ท่าน
 เยอะ ท่านสวดทีก็ 3 พัน 5 พัน ถ้าไม่มีท่านก็จะไม่ได้แบบนี้ ทุนการศึกษาท่าน
 ส่งไปอยู่เรียนเมืองนอกเลย เรียนแพทย์ก็มีนะ ท่านสนับสนุนเรื่องการศึกษา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

“ท่านมีลักษณะของความเป็นคนที่เป็นผู้ใหญ่ ใครเดือดร้อนไป ท่านก็สอนธรรมะแบบสนทนากัน แล้วก็สอนไปด้วยในตัว มันเหมือนกับเราไปเล่าความทุกข์ให้ผู้ใหญ่มีคนไปฟังท่านเยอะ เราเนี่ยเวลาวันเกิดเราไม่รู้จะไปไหน เพราะรู้จักพระน้อย ก็ไปหาท่าน ใครฝันร้าย ฝันไม่ดีก็ไปหาท่าน ท่านไปอินเดียก็มีของฝากมาแจก”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 21 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

“แกเป็นพระนักเทศน์ ลูกสาวชอบแกเทศน์บิ๊บกี้มาหาแก ถึงพวกเค้าแก พวกคนรวยๆ คนมีฐานะดีๆ ก็ส่วนมากจะมาหาแก ถ้าแกขอเบี่ยจะสร้างอะไรบิ๊บ นี้คิดแลแกสร้างที่ล้านคิดแล นี้แกขอพวกเค้าแก คนละ 3-4 ล้าน พวกระดับนั้น ถึงเค้าให้แกเพราะแกจะสร้าง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 โรงเรียน ก, 10 กรกฎาคม 2550)

2) ผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และครูพระที่อยู่ในวัดต้องสะดวกต่อชุมชนในการเข้าพบ และ เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี มีความสามารถ ปฏิบัติดี

ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน คือผู้จัดการโรงเรียน(เจ้าอาวาส) และพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นกันเองกับชาวบ้าน เพราะผู้จัดการโรงเรียนและครูพระเป็นเหมือนเจ้าบ้าน เมื่อประชาชนมาที่วัดก็ต้องมาพบผู้จัดการโรงเรียนหรือพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด แต่ถ้าผู้จัดการโรงเรียนหรือพระสงฆ์ไม่ค่อยอยู่วัดก็จะทำให้ประชาชนรู้สึกผิดหวังและไม่ค่อยอยากจะช่วยเหลือโรงเรียน นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนต่างพากันชมผู้จัดการโรงเรียนว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ จบการศึกษาปริญญาโท เป็นนักพัฒนา

ดังนั้นถ้าเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี ประพฤติปฏิบัติดี มีความรู้ความสามารถ ให้ความช่วยเหลือชุมชน เป็นกันเองกับชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนเกิดความประทับใจ เกิดความศรัทธา ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

“ท่านก็เป็นคนฉลาดในการดูแลวัด ที่สำคัญเป็นคนที่เทศน์เก่ง เพราะฉะนั้นท่านก็ได้รับนิมนต์ไปไหนต่อไป ท่านจะถูกนิมนต์ให้ไปเทศน์อยู่เสมอ คือความสามารถของท่านคือความสามารถในการเทศน์ แล้วก็การที่จะปกครองให้ลูกน้อง ถ้าพระไม่แสดงอะไรที่เป็นภาระเห็นแก่ตัวแล้ว ลูกน้องก็จะเคารพนับถือ เพราะฉะนั้นท่านเจ้าอาวาสความเห็นแก่ตัวไม่มีเลย ใครที่เงินมา หรือต้องการความช่วยเหลือก็จะมาหาท่านก็จะได้รับการต้อนรับอย่างดี เป็นคนที่มีอัธยาศัยก็ว่านั่น”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

3) ผู้อำนวยการโรงเรียน(เจ้าอาวาส) และพระในวัดมีความสัมพันธ์อันดีกับ ชุมชน เข้าหาชุมชน

วัดกับชุมชน มีความสัมพันธ์อันดีกันมานาน โดยชุมชนช่วยวัด และวัดช่วยชุมชน ซึ่งความสัมพันธ์อันดีเช่นนี้จะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน แต่เนื่องจากโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนพระภิกษุ และสามเณรจึงไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมบ้างอย่างของชุมชนได้ ส่วนใหญ่จะเข้าร่วมเมื่อชุมชนมานิมนต์เวลาไปประกอบพิธีสงฆ์ แต่ถึงแม้ว่ากิจกรรมบางอย่างของชุมชน เช่น การแข่งกีฬา ไม่สามารถเข้าร่วมได้โดยตรง แต่ทางโรงเรียนก็ได้สนับสนุนด้านทุน หรือ อาหาร ตามแต่กำลังที่จะจัดได้ นอกจากนี้มีพระภิกษุบางรูปที่ทำงานเข้าหาชุมชน ไปพูดคุยกับชุมชน รู้จักคนในชุมชนเกือบทุกคน ทำให้เมื่อชุมชนมีอะไรก็จะคุยกับท่าน เพราะท่านเป็นคนที่ได้รับฟังปัญหาของชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านประทับใจ และทำให้อยากเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

“เวลาที่ชุมชนมีกิจกรรมอะไร เขาจะมาขอความร่วมมือ เราก็ให้ความร่วมมือกับเขามาตลอด อาจจะไปโดยตัวเอง หรือไม่ก็ให้เป็นปัจจัยไป ให้ทุนให้อะไรไป เขาอาจจะจำเป็นต้องใช้ทุนในกิจกรรมบางอย่าง หรือบางที่เขามีการแข่งกีฬาชุมชน ขออุปถัมภ์ ไอติมช็อกโกแลตหรืออะไร เราก็ให้ไป”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

“แกรู้จักเพ(ทั้งหมด,ผู้วิจัย) รู้จักหมดทุกคน มีอะไรก็คุยได้ แหลงได้(พูดได้,ผู้วิจัย) เพราะว่าแกพอเข้าใจบ้าง เราพูดกันหรือ(พูดอย่างไร) แกพอเข้าใจมั่ง พระนี่แกดี”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 โรงเรียน ก, 14 ธันวาคม 2550)

1.3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติงานของโรงเรียน

1) โรงเรียนเป็นผู้ขอความร่วมมือจากชุมชน

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอีกอย่างหนึ่ง คือ การที่โรงเรียนเป็นฝ่ายเข้าไปขอความร่วมมือจากชุมชน ทั้งนี้โดยปกติชุมชนจะไม่ทราบว่าการที่โรงเรียนต้องการอะไร ดังนั้นโรงเรียนจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารให้ชุมชนทราบ โดยโรงเรียนจะต้องเป็นฝ่ายเข้าหาชุมชน เมื่อชุมชนได้ทราบความต้องการของโรงเรียน ชุมชนก็จะสามารถช่วยเหลือโรงเรียนได้ตรงกับสิ่งที่โรงเรียนต้องการ

“ท่านมาปรึกษาเรื่องของการทำใจให้ท่านมีรูปพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าให้ครบทั้ง 32 ภาพ ท่านก็ปรารถนาจะทำยังไง ก็เลยแนะนำให้เขียนวัตถุประสงค์ว่าวัดอยากได้อะไร แล้วเอาภาพมาติดให้ดูเป็นตัวอย่าง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

2) การประชาสัมพันธ์ที่ดีส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอีกอย่างหนึ่งคือโรงเรียนต้องมีการประชาสัมพันธ์ แจ้งข้อมูลข่าวสารให้ชุมชนทราบความต้องการของโรงเรียน โดยจะต้องมีการประชาสัมพันธ์หลาย ๆ ทาง เช่น ส่งหนังสือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ประกาศทางสื่อวิทยุ เป็นต้น ซึ่งในสมัยอดีตเจ้าอาวาสท่านจะประชาสัมพันธ์โดยการเข้าไปหา พูดคุยกับประชาชนโดยตรง ซึ่งได้รับการตอบรับจากประชาชนด้วยดี แต่ในปัจจุบันการประชาสัมพันธ์เช่นนั้นได้หายไปกลายเป็นการประชาสัมพันธ์โดยใช้การหนังสือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนการประกาศทางวิทยุก็มีการจัดทำบ้างแต่ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารของโรงเรียนไม่ต่อเนื่องด้วย

“เราจะทำหนังสือแจ้งตามโรงเรียนทุกโรงเรียนด้วย โดยส่งไปทั้งอำเภอ และแจกชาวบ้านทั่วไป และขอความช่วยเหลือคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสก็จะส่งหนังสือแจ้งไปทุกวัด ซึ่งส่วนใหญ่วัดที่ให้ความร่วมมือคือวัดที่รู้จักกัน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

ดังนั้นจะเห็นว่าการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่จะทำให้คนในชุมชนรู้จักโรงเรียน และทราบความต้องการของชุมชน ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องมีการประชาสัมพันธ์ที่ดีและหลาย ๆ ทาง จึงจะสามารถส่งข้อมูลข่าวสารให้ชุมชนทราบอย่างทั่วถึง

3) โรงเรียนให้ความเอื้อเฟื้อต่อชุมชน

เนื่องจากโรงเรียน ก เป็นโรงเรียนสำหรับพระภิกษุและสามเณร ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เช่น การบริจาคทรัพย์ หรือสิ่งของ การเข้ามาช่วยสอนสามเณรในบางรายวิชา ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องให้ความเอื้อเฟื้อต่อชุมชนด้วย ซึ่งการที่โรงเรียนให้ความเอื้อเฟื้อแก่ชุมชนจะทำให้ชุมชนรู้สึกประทับใจว่าชุมชนช่วยโรงเรียน และโรงเรียนก็ให้ความช่วยเหลือชุมชนด้วย ด้วยความประทับใจนี้จะส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของโรงเรียน ก. ได้แสดงความเอื้อเฟื้อ โดยการ

ให้บริการแก่ชุมชนในด้านสถานที่ เช่น ให้ กคน. ใช้ห้องเรียน ให้ที่จอดรถสำหรับรถแท็กซี่ หรือบางคนอาจมาของใช้อาคารเพื่อสอนพิเศษ เป็นต้น การบริการต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน แต่ทางชุมชนที่มาใช้บริการก็มักจะบริจาคทรัพย์สินเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนเป็นการตอบแทน

“ที่ให้อาศัยเป็นหลักคือให้เขาใช้ห้องเรียน โดยตอนนี้เปิดให้กคน. ใช้อยู่ห้องหนึ่ง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

1.3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

1) นักเรียนประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนทำให้ชุมชนรู้สึกประทับใจที่โรงเรียนจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ

การที่โรงเรียนได้แจ้งผลการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของนักเรียนในโรงเรียนให้ชุมชนทราบ จะทำให้ชุมชนได้เห็นความสำเร็จของโรงเรียน และคุณภาพของนักเรียนที่เรียนจบออกไป ส่งผลให้ชุมชนเกิดความประทับใจและเชื่อถือโรงเรียนมากขึ้น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือโรงเรียนต่อไป

“ตอนช่วงสอบเอนท์ เอนท์กลางมากขึ้น ก็ไปเรียนที่ มอ. เรียนที่ ม.ทักษิณ เรียนที่ ราชภัฏ ก็ได้หลาย เอกอังกฤษ ธุรกิจ เอก วจก. เอก รปส. เราก็ตีใจนะที่ได้ส่งเอนท์ไป เรามีแรงที่จะช่วยเรื่องวิชาการความรู้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2551)

2) โรงเรียนพัฒนาจัดสถานที่บริเวณโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น

โรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนสำหรับพระภิกษุและสามเณรที่ตั้งอยู่ในวัด ใช้สถานที่ต่างๆ ร่วมกับวัด ดังนั้นเมื่อโรงเรียนและวัดมีการพัฒนาให้สถานที่ของโรงเรียนสะอาด ร่มรื่น น่าอยู่ ก็จะทำให้คนในชุมชนรู้สึกสบายเมื่อมาวัดและเห็นความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีของวัด ส่งผลให้ชุมชนอยากเข้ามาสนับสนุนในด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น

“เมื่อก่อนเป็นป่า กลางคืนไม่มีใครกล้าเข้า มีโรงศพ กุฏิ กลางคืนมืด มันไม่เจริญ เพิ่งมาเจริญประมาณ 15 ปีได้ ยุคก่อนไม่เจริญที่ องค์ที่สองมาพัฒนา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

“เมื่อก่อนมันเป็นดินทราย เวลารถเข้า หรือเวลาคนเดิน ฝนตกน้ำท่วมเดินไม่สะดวก พอปฏิรูตรัฐธรรมนูญ มันก็สะดวก ไม่มีฝุ่น แล้วก็เวลาฝนตกมันก็ไม่ท่วม”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ก, 14 ธันวาคม 2550)

2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ก.

ในส่วนของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ก. จำแนกออกเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

2.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ก. สามารถจำแนกได้ออกเป็น 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านค่านิยมความเชื่อ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ปัจจัยด้านกายภาพ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1) โครงสร้างอาชีพส่วนใหญ่อยู่ในภาคการค้าขาย การรับจ้าง และการรับราชการ ทำให้ไม่มีเวลาร่วมกับโรงเรียน

เนื่องจากชุมชนในละแวกโรงเรียน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างปอกปลาหมึก ปอกกุ้งในโรงงานอุตสาหกรรมการประมง รับจ้างทั่วไป และรับราชการ จึงทำให้ไม่มีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน เนื่องจากอาชีพค้าขาย ผู้ที่ประกอบอาชีพนี้จะต้องอยู่เฝ้าร้านตลอดเวลา ส่วนอาชีพรับจ้างทั้งรับจ้างปอกปลาหมึก ปอกกุ้งในโรงงานอุตสาหกรรมการประมง และรับจ้างทั่วไป ประชาชนก็ต้องขยันทำงานเพราะเป็นอาชีพที่หาเช้ากินค่ำ ถ้าไม่ทำงานก็จะมีเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว ด้านอาชีพรับราชการนั้นก็เป็อาชีพที่มีการกำหนดระยะเวลาการทำงานในเวลาราชการ ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องเริ่มงาน 8.00 น. ถึง 16.00 น. ซึ่งช่วงเวลาทำงานของประชาชนที่กล่าวมานี้จะตรงกับช่วงเวลาที่โรงเรียนเปิดทำการ ชุมชนจึงเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนค่อนข้างน้อย ทำให้ส่วนใหญ่การเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนจะเป็นเรื่องการบริจาคเงิน

“เขาก็ทำงานหาเช้ากินค่ำ (รับจ้าง) แต่มาในรุ่นลูกรุ่นหลานเขาอาจจะมีย่างหรือไม่ก็บ้างครอบครัวที่เขาอาจรับราชการ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

“บางทีไปเที่ยวเลือกปลาหน้าท่า ทำปลาทำหมึกขายได้ดี พาลูกพาแม่ไป”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12 โรงเรียน ก, 14 ธันวาคม 2550)

2) สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนโรงเรียนน้อย

สภาพเศรษฐกิจถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน เพราะประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะเข้ามาในรูปแบบของการบริจาคเงินเป็นหลัก ส่วนการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในลักษณะอื่น ๆ เช่น การบริจาคสิ่งของทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การสอน เช่น สมุด ดินสอ เป็นต้น การร่วมคิด การออกแรงงาน เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมไม่ว่าจะลักษณะใดก็เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจทั้งสิ้น ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าถ้าสภาพเศรษฐกิจไม่ดีส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย

ตั้งแต่ประเทศไทยประสบกับสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ เมื่อปี พ.ศ. 2540 ก็ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของคนไทยเรื่อยมา มีคนว่างงานมากขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น แต่รายได้ยังคงเท่าเดิม ด้วยสภาพเศรษฐกิจที่เป็นเช่นนี้ ส่งผลให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ มีรายได้ลดลง และมีเงินที่จะแบ่งมาทำบุญน้อยลง ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยลง

นอกจากนี้ยังมีประชาชนบางส่วนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยใช้เวลารว่างจากการทำงานประจำมาช่วยสอนนักเรียน

“ประมาณปี 30 ไปทำบุญ ที่วัด ไปเจอเจ้าอาวาส ท่านบอกไม่มีครูสอนภาษาไทย ก็เลยตัดสินใจชวนพรรคพวกไปช่วยกันสอน ทั้งภาษาไทย อังกฤษ สังคม ช่วยกันสอนเยอะมากเลยนะ ช่วยกันสอนถวายความรู้ให้เณร ช่วงแรกๆก็ไปตอนเย็น ช่วงเย็นก็คือ 4 โมงครึ่งเลิกประมาณ 6 โมงครึ่งเกือบทุ่มนึง ช่วงหลังจะขอขึ้นมากอยู่ในช่วงเวลาราชการ เคื่ากัทำหนังสือมาขอตัวไปเป็นอาจารย์พิเศษ ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

“ชุมชนช่วยเหลือโรงเรียนหรือ ไม่รู้จะช่วยอะไร(จะช่วยอะไร,ผู้วิจัย) ช่วยแรงช่วยได้ แต่
ช่วยเงินมันไม่ค่อยมีเงิน ลำบาก หาเข้ากินค่ากันเพล ช่วยทำ ช่วยแกง ช่วยล้าง
เวลามีนงานมีการ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 โรงเรียน ก, 13 ธันวาคม 2550)

2.1.2 ปัจจัยด้านความเชื่อ ค่านิยมของสังคม

1) สถานภาพความเป็นพระสงฆ์และสามเณรทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเคารพนับถือพระสงฆ์ เพราะเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่ละซึ่งกิเลส สละชีวิตทางโลกเพื่อศึกษาชีวิตทางธรรม ทำให้ประชาชนทุกคนยกพระสงฆ์ให้สูงกว่าประชาชนทั่วไป ด้วยความเชื่อเช่นนี้ ทำให้เมื่อมีกิจกรรมของชุมชน ประชาชนจะไม่ไปรบกวนพระสงฆ์ เพราะคิดว่าการที่พระสงฆ์จะมีร่วมกิจกรรมของประชาชนนั้น เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เพราะท่านละซึ่งทุกสิ่งแล้ว แต่ถ้ากิจกรรมใดที่ต้องมีการประกอบพิธีทางศาสนา ชุมชนก็จะเชิญพระภิกษุสงฆ์เข้าร่วม ซึ่งต่างจากโรงเรียนของที่ตั้งศึกษาระดับประถมศึกษาทั่วไปที่บุคลากรของโรงเรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนได้ทุกกิจกรรม ด้วยความเชื่อข้างต้นส่งผลให้ชุมชนไม่กล้าเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ด้วย เพราะกลัวจะไปก้าวก่ายงานบริหารของพระสงฆ์ในโรงเรียน

“ท่านเป็นพระจะให้มายุ่งกับเรื่องชาวบ้านก็ไม่ได้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 โรงเรียน ก, 12 ธันวาคม 2550)

2.1.3 ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น

1) การแบ่งเขตเทศบาลที่แยกชุมชนออกจากบริเวณพื้นที่ของโรงเรียนส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมลดลง

เนื่องจากรัฐบาลได้มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง จึงทำให้ชุมชนต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อเทศบาล โดยแต่ละชุมชนจะมีประธานชุมชน และรองประธานชุมชน ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างชุมชนและเทศบาล เมื่อชุมชนมีปัญหาอะไรก็จะไปแจ้งแก่เทศบาล ซึ่งเทศบาลก็จะให้ความช่วยเหลือชุมชน ดังนั้นชุมชนบางส่วนจึงไม่ต้องพึ่งวัดและโรงเรียนมากนัก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน วัดและชุมชนมีน้อยลง นอกจากนี้ทางเทศบาลได้ทำโครงการพัฒนาวัดอีกวัดหนึ่งซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดที่โรงเรียน ก. ตั้งอยู่ โดยให้ชุมชนที่

อยู่บริเวณนั้นช่วยกันดูแล จึงทำให้ชุมชนต่างพากันเข้าไปมีส่วนร่วมกับการวัดนั้น จึงทำให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยลง

“เทศบาลใช้พื้นที่ของวัดข้างหลังสร้างโรงเรียน จึงให้คนในชุมชนไปช่วยกับดูแลวัด”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12 โรงเรียน ก, 14 ธันวาคม 2550)

2.1.4 ปัจจัยด้านกายภาพ

1) ในเขตชุมชนมีวัดหลายวัด ส่งผลให้ประชาชนกระจายกันไปตามวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะวัดที่เป็นวัดหลวง

เนื่องจากโรงเรียน ก. ตั้งในวัดที่อยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งในเขตนี้มีวัดหลายวัด แต่ละวัดก็มีขนาดแตกต่างกันไป และวัดบางวัดก็เป็นวัดหลวง ด้วยจำนวนวัดที่มีจำนวนมาก จึงทำให้ประชาชนกระจายกันไปตามวัดต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนท่านใด ใกล้ชิดกับพระที่วัดไหนก็จะไปวัดนั้น ซึ่งโดยปกติประชาชนจะนิยมไปวัดที่เป็นวัดหลวง หรือวัดที่มีขนาดใหญ่

“ชุมชนเข้าไม่ค่อยเข้าวัด บางคนเขาก็ไปวัดอื่นกัน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

2) การเดินทางที่ไม่สะดวกส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อย

เนื่องจากโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนสหเคราะห์สำหรับผู้ด้อยโอกาส ซึ่งนักเรียนที่นี่จะมาจากต่างพื้นที่ ต่างอำเภอ ดังนั้นการที่จะให้ผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมของโรงเรียนในทุก ๆ กิจกรรมนั้นคงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการเดินทางแต่ละครั้งต้องใช้เวลาและต้องมีการจ่ายเมื่อโรงเรียนมีงานผู้ปกครองจึงมาร่วมงานได้บ้างกิจกรรมเท่านั้น เช่น การประชุมผู้ปกครอง และการทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา เป็นต้น

“เด็กที่มาเรียนที่นี่ส่วนใหญ่มาจากที่อื่นเพ (ส่วนใหญ่ผู้วิจัย)”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 20 โรงเรียน ก, 9 มีนาคม 2551)

2.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

2.2.1 ประชาชนจากถิ่นต่าง ๆ ย้ายเข้ามาหางานทำในเขตเมือง จึงไม่ผูกพันกับวัดและโรงเรียน

เนื่องจากโรงเรียน ก. ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมือง จึงทำให้ประชาชนจากภูมิภาคต่าง ๆ เข้ามาหางานทำในเขตนี้มาก รวมทั้งกลุ่มคนที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ได้ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณข้างวัดในลักษณะชุมชนแออัด โดยพื้นที่ที่ชุมชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นที่ของวัดและการรถไฟ ทำให้ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นี้ต้องเสียค่าเช่าที่ดินให้แก่วัดและการรถไฟทุกปี แต่ถึงแม้ว่าจะต้องเสียค่าเช่าที่ดินแต่ประชาชนก็เข้ามาอาศัยอยู่บริเวณนี้จำนวนมาก ส่งผลให้ชุมชนนี้มีประชากรเพิ่มมากขึ้น อัตราการเพิ่มของคนต่างถิ่นมากขึ้น แต่คนในท้องถิ่นแท้ ๆ กลับลดน้อยลง เพราะคนในท้องถิ่นแท้ ๆ ส่วนใหญ่จะย้ายไปที่อื่น ตามจังหวัดที่ลูกหลานทำงาน เช่น กรุงเทพฯ ส่วนบ้านที่อยู่ในชุมชนนี้ก็ขายให้นายทุนสร้างตึกแถว หรือบางคนก็ให้ผู้ที่ย้ายเข้ามาหางานทำเช่า ถึงแม้ว่าจำนวนประชากรในชุมชนจะเพิ่มขึ้น แต่ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกลับลดน้อยลง ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่ย้ายเข้ามาเพื่อทำงานทำให้ไม่มีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมด้วยชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ที่มาวัด ก. จะเป็นคนที่อยู่ในชุมชนมานาน มีความผูกพันกับวัด กับโรงเรียน

“ส่วนมากมาจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด แล้วมาประกอบอาชีพ เพราะสงขลามีประมง แพลลา รับจ้างได้ทุกวัน ปอกหมึก ปอกกุ้ง ปอกปู”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

“ลูกมาวัดนี้ตั้งแต่เด็ก เพราะบ้านอยู่ข้างวัด จะมาวิ่งเล่นที่นี้บ่อย ๆ หรือถ้าเป็นวันพระก็จะมาทำบุญกับแม่”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ก, 12 ธันวาคม 2550)

2.2.2 ชุมชนเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ และสามเณรทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยลง

ความศรัทธานอกจากจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้นแล้ว ในทางตรงกันข้ามถ้าความศรัทธาลดลงการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนก็ลดลงเช่นกัน ซึ่งสาเหตุที่ชุมชนเสื่อมศรัทธาต่อโรงเรียน ก. มีหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น การสงสัยในการบริหารด้านการเงินของเจ้าอาวาส ทั้งนี้เนื่องจากวัดจะดำรงอยู่ได้ก็เพราะชุมชนให้ความช่วยเหลือ ซึ่งแต่ละปีชุมชนได้ช่วยกันทำบุญ เช่นการทอดกฐินเป็นเงินจำนวนมาก แต่วัดไม่เคยแจกแจงรายละเอียดการ

ใช้จ่ายเงินให้ประชาชนทราบ ทำให้มีประชาชนบางส่วนเกิดข้อสงสัย ในการบริหารการเงิน นอกจากนี้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสามเณรก็เป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนเสื่อมศรัทธาเป็นต้น

“เราเป็นคนหาเงินนะ เอาเด็กนักศึกษาไปทอดกฐิน ไปแท้เทียน เอาเงินจากพ่อแม่ผู้ปกครอง โรงเรียนเองก็เอาเงินเป็นก้อนๆ เพื่อจะรวมให้ไม่น้อยหน้าจากวัดอื่น แต่เมื่อถามว่าเอาไปให้แล้วเนี่ย เรารู้อยู่ที่ ท่านเอาไปทำอะไร”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ก, 3 มกราคม 2551)

2.2.3 ชุมชนบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไปต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งประชาชนในชุมชนเขตนี้ทราบดีถึงกฎหมายข้อนี้ แต่ด้วยความยากจน ทำให้พ่อแม่ไม่ส่งให้ลูกเรียน โดยให้เหตุผลว่า ถ้าให้ลูกไปเรียนก็จะมีใครช่วยงาน เพราะถ้าไม่ช่วยกันทำงานก็จะมีเงินไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เมื่อประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเช่นนี้ ส่งผลให้เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนเป็นอย่างมาก

“ลูกหลานตัวเล็ก ๆ เรียนหนังสือ เรียน ๆ ออก ๆ คือกฎหมายเราไม่ต้องพูดถึงแล้ว เพราะกฎหมายเขาแค่ว่า แต่เขาก็เฉย กฎหมายบอกคุณไม่ได้ให้ลูกหลานเรียนคุณมีความผิด แต่ชาวบ้านคนในชุมชนเขาเฉย ๆ ลูกหลานเขาเรียน ป.1-ป.2 มันไม่ได้เรียน อยู่ตามบ้าน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

“เด็กวัยนี้ไม่ใช่มาหากิน ไม่ใช่ไม่ทันจบ ป.4 ป.6 แล้วให้ลูกมาช่วยงาน ไปขายดอกไม้กลางคืน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 12 โรงเรียน ก, 14 ธันวาคม 2550)

2.2.4 การไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนน้อย

ด้วยภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำปัจจุบันทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ต้องดิ้นรนหาเงินเพื่อเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว ด้วยเหตุนี้ทำให้คนในสังคมเกิดความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ส่งผลให้เมื่อจะทำสิ่งใดก็มักจะหวังผลตอบแทนแต่ตัวเองและครอบครัว ดังเช่นการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนจะมี

ลักษณะการมีส่วนร่วมที่ต้องการผลตอบแทน และด้วยค่านิยมของคนไทยในปัจจุบันนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ทำให้ประชาชนมักจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับโรงเรียนเหล่านี้ เพื่อหวังว่าจะสามารถฝากบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนได้

“เค้าเรียกว่าธุรกิจ โรงเรียน ม. 3 นะ ผู้อำนวยการ ทั้งรองผู้อำนวยการ เชิญผมเข้าร่วมประชุมเวลาจัดทอดกฐิน กิจกรรมของโรงเรียน เวลาเด็กผม ผมฝากเข้าเรียนได้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12 โรงเรียน ก, 4 ธันวาคม 2550)

แต่เนื่องจากโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่จัดการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาส เป็นโรงเรียนสำหรับพระสงฆ์และสามเณร เป็นโรงเรียนที่ไม่มีชื่อเสียงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยส่งบุตรหลานเข้ามาเรียน ทำให้ไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพราะไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในการฝากบุตรหลานเข้าเรียน

2.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ก. สามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ปัจจัยด้านบุคลากร

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีบุคลากรของโรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน (ผู้จัดการโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียน) และครู ซึ่งบุคลากรทั้ง 2 กลุ่มถือเป็นบุคลากรที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

1) การแต่งตั้งผู้บริหารไม่มีระบบที่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนบางส่วน

โรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีผู้บริหารโรงเรียนคือ ผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งอดีตผู้จัดการโรงเรียนเป็นผู้ที่ตั้งโรงเรียนขึ้นมาเพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส ซึ่งท่านมีความสนใจด้านการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ต่อมาเมื่ออดีตเจ้าอาวาสมรณภาพ ก็ได้มีการคัดเลือกพระสงฆ์ที่จะมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด และผู้จัดการโรงเรียน ซึ่งทางที่ประชุมคณะได้มีมติให้เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดและเป็นผู้จัดการโรงเรียนด้วย ซึ่งท่านเป็นผู้มีความสามารถสูง และมีหน้าที่รับผิดชอบค่อนข้างมากเพราะท่านดำรงตำแหน่งรักษาการเจ้าคณะอำเภอด้วย จึงทำให้ท่านไม่

ค่อยอยู่วัดและไม่ค่อยมีเวลาให้กับโรงเรียนมากนัก ทำให้เมื่อชุมชนเข้ามาวัดหรือโรงเรียนจึงไม่ค่อยได้เจอท่าน

โรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งใช้ระบบการบริหาร การศึกษาและหลักสูตรตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการแต่ไม่ได้ขึ้นตรงกับกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ระบบการบริหารการศึกษาไม่เป็นไปตามที่กระทรวงกำหนด ทั้งนี้เพราะไม่มีหน่วยงานมา ประเมินความดีความชอบของผู้อำนวยการโรงเรียน จะมีหน่วยงานมาตรวจสอบคือ สมศ. เท่านั้น ด้วยเหตุนี้การแต่งตั้งผู้อำนวยการโรงเรียนจึงไม่มีเกณฑ์ในการแต่งตั้ง ส่วนใหญ่จะเป็นอำนาจของ ผู้จัดการโรงเรียนกำหนดว่าจะให้ใครรับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะทำให้ ได้ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ไม่พร้อมในการบริหารโรงเรียนอย่างแท้จริง เช่น ท่านมีภาระหน้าที่มากจึง ไม่สามารถเข้ามาบริหารโรงเรียนได้เต็มศักยภาพ เป็นต้น

“นี่เป็นรองเจ้าอาวาสอยู่ เจ้าอาวาสแกบอกให้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนกัน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ก, 24 ธันวาคม 2550)

2) โรงเรียนไม่มีระบบการคัดเลือกและให้ความสำคัญความชอบแก่ครู

โรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่การบริหารจัดการโรงเรียนเป็นหน้าที่ของ ผู้จัดการโรงเรียนทั้งหมด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะรับผิดชอบให้งบประมาณเป็น รายหัวนักเรียนเพียงอย่างเดียว ซึ่งถ้างบประมาณไม่พอ ผู้จัดการโรงเรียนต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่ง งบประมาณในแต่ละปีที่ได้ไม่มากนักทางโรงเรียนต้องหาทางส่วนอื่นด้วย เช่น การจัดทอดผ้าป่า การศึกษา เป็นต้น เมื่องบประมาณได้ไม่เพียงพอกับการบริหารโรงเรียนจึงทำให้การจ้างครูมาสอน ที่ตรงตามวุฒิเหมือนกับโรงเรียนที่สังกัดกระทรวงศึกษาทั่วไป เป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะครูที่เข้ามา สอนที่โรงเรียน ก. ไม่มีสังกัดที่แน่ชัด ด้านเงินเดือนก็ได้ไม่เท่าวุฒิการศึกษา ส่วนสวัสดิการต่าง ๆ ที่ ครูโรงเรียนอื่นได้รับ แต่ที่นี่ไม่มี นอกจากนี้ระบบการให้ความสำคัญความชอบของโรงเรียนก็ไม่มี เพราะ ถึงแม้ครูจะเป็นครูที่ดีตั้งใจสอน แต่เงินเดือนก็ยังคงเท่าเดิม สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ครูไม่มีกำลังใจใน การทำงาน ไม่มีกำลังใจในการพัฒนาตัวเอง ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่ประสบ ความสำเร็จเท่าที่ควร ทำให้ความร่วมมือของชุมชนลดลงเพราะชุมชนลดความเชื่อถือต่อโรงเรียน

“ในความรู้สึกรู้สึกของครูเอง บางคนเขารู้สึกเป็นปมด้อย เพราะว่าเขามาสอนอยู่โรงเรียน วัด สถานภาพก็แตกต่างกับครูข้างนอก ถ้าเป็นครูข้างนอกเขาอาจจะเรียกครูเรียก อาจารย์กันได้ แต่ว่าครูที่มาสอนที่นี่ยังนอกเขาก็ไม่ได้ถือว่าเป็นครู เพราะว่าเขา อาจจะไม่ได้เปิดเผยตัวด้วยซ้ำว่าเขาเป็นครู แต่ครูในละแวกบ้านใกล้เคียง เขาก็เข้าใจว่า แค่เป็นการทำงานอย่างหนึ่ง ถ้าเปรียบเทียบกับครูข้างนอก เขาก็เป็นปมด้อย เขาก็ เสียเปรียบ ความจริงเขาก็เสียสละพอสมควร เพราะว่าเงินเดือน เราก็กี่ไม่เต็มที่ เรา ให้ครูประจำ 6,000 บาท แล้วก็สวัสดิการมันไม่มีเหมือนข้างนอก”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

2.3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติงานของโรงเรียน

1) โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างเต็ม

ศักยภาพ

ปัจจัยที่ถือว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ โรงเรียน ไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนใหญ่โรงเรียนเน้นการขอความช่วยเหลือจากชุมชนในเรื่องของการบริจาคทรัพย์ และขอให้ชุมชนช่วยในสิ่งที่โรงเรียนวางแผนเอาไว้แล้ว ซึ่งไม่ได้ให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งชุมชนเองก็พร้อมที่จะเข้ามาให้ความช่วยเหลือ โรงเรียนในด้านอื่น ๆ แต่โรงเรียนไม่เปิดโอกาส เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาที่ผู้จัดการโรงเรียน ได้คัดเลือก ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด โรงเรียนเพียงแต่งตั้งขึ้นมาให้ครบตามที่กฎหมาย บังคับเท่านั้น ซึ่งการทำเช่นนี้ทำให้ชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเต็ม ศักยภาพ

“แต่แรกท่านองค์ก่อนแกถ้าเราไปให้ชาวบ้านไปกินเวลาครูแหล่งอะไร (พูดอะไร ,ผู้วิจัย) ให้ชาวบ้านไปฟังครู ตอนหลังแกชวนไปหลายๆ เวลาประชุมอะไร ฟังครูเค้า แหล่ง เรามีความคิดเห็นพันหรือ(อย่างไร,ผู้วิจัย)อะไรบ้าง เดียวนี้ไม่มี เราอยู่นั้นเรา ต้องถามคนนอก ไม่ใช่ที่เราคิดแต่ปัญญาตัวเอง เราว่าเราปัญญาแล้ว แต่เพื่อนยัง ปัญญากว่าเรา มันไม่แน่นอน เพราะฉะนั้นเราต้องชวนชาวบ้านแค่ว่า วัด(ใกล้ๆวัด ,ผู้วิจัย) เวลาประชุมอะไร ให้ไปนั่งฟัง มันพอแหล่งได้ เราก็ช่วยแหล่งกับเค้าบ้าง ถึง ใอนี้(แต่ตอนนี้,ผู้วิจัย)ไม่มีเลย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 โรงเรียน ก, 14 ธันวาคม 2550)

2) โรงเรียนไม่แจ้งผลการใช้อุปกรณ์ สิ่งของที่ชุมชนบริจาค

โรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ย่อยโอกาสได้มาศึกษาเล่าเรียน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนในหลาย ๆ ด้าน โดยชุมชนส่วนใหญ่จะเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนในด้านของการบริจาคทรัพย์และอุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ชุมชนได้บริจาคเข้ามา โรงเรียนไม่ได้ใช้สิ่งที่ชุมชนบริจาคให้เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่แจ้งผลการนำไปใช้ให้ผู้ที่ย่อยโอกาสทราบ เช่น ร้านขายเครื่องพิมพ์ดีด ได้บริจาคเครื่องพิมพ์ดีดให้แก่โรงเรียน แต่เขาไม่ทราบเลยว่าโรงเรียนได้นำสิ่งที่เขาบริจาคไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง ด้วยเหตุนี้ทำให้เมื่อโรงเรียนขอความช่วยเหลือครั้งต่อไปชุมชนก็จะให้ความช่วยเหลือน้อยลง

“เครื่องพิมพ์ดีดมันทนทาน เนี่ยเขาเอาไปบริจาค 30-40 เครื่อง ถามว่ามันเป็นพื้นฐานในการเรียนคอมพิวเตอร์ หรือบริจาคให้กับชุมชนซะ เดี่ยวผมถามท่านว่ายังอยู่ม่าย ถ้าขายเป็นเศษเหล็ก โฉยนำเสียดาย เอาไปให้ชุมชนก็ยิ่งได้ ถามว่าคนบริจาคเค้ารู้เรื่องม่าย ว่าขณะนี้เค้าบริจาคเครื่องพิมพ์ดีด เอาไปใช้ประโยชน์อย่างไร มีชุมชนตั้งหลายแห่ง โรงเรียนอนุบาลชุมชนเล็กๆ ที่เค้าไม่มีเครื่องพิมพ์ดีด หรือช่วยภาคใต้ยังได้เลย ถามว่าโรงเรียนมีเครื่องพิมพ์ดีดที่ไม่ใช้อยู่ ชุมชนรู้ม่าย ไม่รู้เลย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ก, 10 มีนาคม 2551)

3) โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ที่ไม่หลากหลายและไม่ต่อเนื่อง

การแจ้งข่าว การประชาสัมพันธ์ถือเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนรับทราบข่าวสารของโรงเรียน ซึ่งถ้าโรงเรียนไม่มีการประชาสัมพันธ์ ไม่มีการแจ้งข่าวให้ชุมชนทราบ ชุมชนไม่กล้าเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนเพราะไม่ทราบความต้องการของโรงเรียน นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ก็ควรที่จะประชาสัมพันธ์หลาย ๆ รูปแบบ เพื่อที่ข่าวสารข้อมูลสามารถเข้าถึงทุกกลุ่มคน

“เราไม่ได้เชิญ ไม่ได้ประสานงานอะไรกับเขา ไม่ค่อยได้กระจายข่าว หอกระจายข่าวก็ไม่มี ส่วนใหญ่การกระจายข่าวเจ้าอาวาสเป็นคนกระจายข่าวเอง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 21 กันยายน 2550)

4) โรงเรียนเป็นฝ่ายรับมากกว่าเป็นฝ่ายให้

เนื่องจากโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนสำหรับพระภิกษุและสามเณร ส่วนใหญ่ชุมชนจะทำบุญผ่านทางวัด โดยการบริจาคเงิน แต่โรงเรียนไม่ได้จัดกิจกรรมที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้มาวัดมาโรงเรียน ทำให้ชุมชนรู้สึกว่ามีมาวัดก็เพียงมาทำบุญ บริจาคเงิน เพื่อความสบายใจ แต่ทางวัดและโรงเรียน ไม่ได้จัดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น จัดห้องสมุดให้ชุมชนเข้ามาหาความรู้ จัดกิจกรรมสอนการฝึกสมาธิ หรือตอบปัญหาธรรมะเป็นต้น ซึ่งถ้าโรงเรียนเป็นฝ่ายให้มากกว่าฝ่ายรับก็ จะทำให้ชุมชนเข้ามาร่วมในการพัฒนาโรงเรียนมากขึ้น

“เรื่องสติ เรื่องสมาธิ เรื่องว่าทำอะไรให้เราเป็นทุกข์น้อยลง ทัวไปเค้าจะไม่พูดเรื่องนี้ พูดแต่เรื่องทำบุญ ทำบุญแล้วโน้นชาติหน้า แต่ว่าพระโน้น ทำแล้วได้เลย ได้ด้วยใจ จุดหนึ่งที่ลุงไม่ค่อยเข้าวัดเพราะตรงนี้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 โรงเรียน ก, 15 ธันวาคม 2550)

5) ระบบบริหารงานโรงเรียนเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ชุมชนบางส่วนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยลง

เมื่อระบบบริหารโรงเรียนเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ชุมชนที่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในด้านใดด้านหนึ่ง ถูกลดบทบาทหน้าที่ส่วนนั้นไป ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยลง เช่น ในสมัยอดีตเจ้าอาวาสนั้นท่านจะให้ภิกษุและสามเณรทุกรูปออกบิณฑบาตตอนเช้าทุกวัน โดยทางโรงเรียนจะไม่มีการจัดทำอาหารเลี้ยงพระสงฆ์และสามเณร ก็จะมีชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียงมาช่วยกันจัดสำรับ และทำปิ่นโตมาถวาย แต่เมื่อระบบบริหารเปลี่ยนไปโดยทางวัดและโรงเรียนได้มีการมอบหมายหน้าที่ในการทำครัวแก่บุคคลใดคนหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่บุคคลที่เคยทำตรงส่วนนี้ จึงทำให้กลุ่มคนที่เคยทำตรงส่วนนี้ไม่กล้าเข้ามายุ่งเกี่ยวกับงานครัวมากนัก เพราะกลัวจะไปก้าวก่ายผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง ส่งผลให้ความผูกพันกับสามเณร วัดและโรงเรียนมีน้อยลง

“ฉันหุงเข้าไปวัด ให้พระให้เณรฉัน ชื่อของไปให้พระฉัน เวลาถึงงานมีการ เข้าไปทำงาน แต่ตอนนี้แกแล้วชี้คร้านยุ่ง แหลงมาก ปากมาก อยู่กับเณรแต่แรก มันคลุกคลีกัน ยังไหว ไหมไหว ก็หาไปให้กิน บางทีมีน้ำซุบ (น้ำพริก, ผู้วิจัย) เป๋ล่า ๆ ไปบิ๊ปส้มนาว (มะนาว, ผู้วิจัย) ชาวข้าวกินก็ได้แล้ว เวลาฝนตกๆไม่ได้ไปหาอะไร ทำไปเรื่อยแต่แรก แต่เดี๋ยวนี้ไม่ทำ เค้าทำแล้วกับข้าวทุกวัน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 โรงเรียน ก, 14 ธันวาคม 2550)

2.3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

1) นักเรียน(สามเณร) มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมส่งผลให้ความสำเร็จของชุมชนลดลง

เนื่องจากโรงเรียน ก. เป็นโรงเรียนที่สอนพระภิกษุและสามเณร ซึ่งชุมชนมักจะคาดหวังว่าสามเณรจะมีพฤติกรรมที่ดี แต่เมื่อชุมชนได้เห็นประพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก็จะทำให้ชุมชนหมดศรัทธาทั้งต่อตัวสามเณรเอง และต่อการจัดการเรียนการสอนของพระเณรด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยลง

“คนก็ไม่ค่อยศรัทธา แล้วพระเณรเค้ากลัวตรงนี้ ถ้าคนไม่ได้อยู่ คนมาเห็นแล้วเสีย เหมือนผู้จัดการท่านเสียหน้า แล้วท่านไม่ยอมให้อยู่ แก่ตีบางที่ แก่จับติดแกตี วันพระ 8 คำ ก็ไม่ขึ้นสวด เณรที่ว่ายัยๆ(สามเณรแอบตามที่ต่างๆ,ผู้วิจัย) แก่รู้แล้วแกตี มีเรื่องอยู่พรรคนั้น มั่วดี

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 โรงเรียน ก, 10 กรกฎาคม 2550)

3. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ข.

ในส่วนของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ข. จำแนกออกเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และ ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

3.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ก. สามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านค่านิยมความเชื่อ ปัจจัยด้านกายภาพ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1) ช่วงที่สภาวะเศรษฐกิจดี ประชาชนสามารถหาเงินได้คล่องก็จะร่วมสนับสนุนโรงเรียนได้มากขึ้น

เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการสนับสนุนด้านการเงินเป็นส่วนใหญ่ เช่น การทอดผ้าป่าการศึกษาซึ่งจะจัดปีละครั้ง ในวันประชุมผู้ปกครอง ซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนเป็นอย่างดีมาตลอด ชุมชนบางส่วนได้มองทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์และสามเณรโดยโรงเรียนได้จัดตั้งโครงการหาข้างเผือก ซึ่งเป็น

โครงการที่จะส่งให้นักเรียนที่เรียนดี และอยากศึกษาต่อในระดับสูง แต่ขาดทุนทรัพย์ ได้มีโอกาสศึกษาต่อ ทางโรงเรียนจึงได้ขอความอนุเคราะห์จากชุมชนให้รับเป็นเจ้าของทุนเป็นรายบุคคล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประชาชนบางส่วนที่ได้ช่วยเหลือในเรื่องของอาหาร ซึ่งการสนับสนุนทั้งสองด้านล้วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าปัจจุบันสภาวะเศรษฐกิจจะตกต่ำแต่จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า จำนวนผู้มาทำบุญ มาบริจาคทรัพย์นั้นอาจจะมีลดลงบ้างแต่สาเหตุไม่ได้มาจากสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำแต่มาจากสาเหตุเกี่ยวกับการเปลี่ยนเจ้าอาวาส นอกจากนี้ด้านอาหาร โรงเรียนมีการจัดโครงการอาหารปันโต ซึ่งโครงการนี้เริ่มมาตั้งแต่อดีตผู้จัดการโรงเรียนซึ่งโครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดีในการจัดปันโตให้กับพระสงฆ์และสามเณร สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ปัจจุบันโครงการนี้ก็ยังคงได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี

“ในส่วนของโรงเรียน ญาติโยมนอกรอบ สายปันโตทุกวันตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์ก็หมายถึงว่าทุกวันญาติโยมอุปัฏฐากถวายปันโตลูกเณรที่เรียนอยู่ที่โรงเรียน”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ก, 4 มกราคม 2551)

“บ้านี้ก็บริจาค ป่ามีน้อยก็ให้น้อย ป่าให้เดือน 500 ทุกเดือน”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ก, 7 มีนาคม 2551)

3.1.2 ปัจจัยด้านค่านิยมความเชื่อ

1) คนไทยมีความเชื่อตามหลักศาสนาพุทธ

คนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อตามหลักศาสนาพุทธ เชื่อเรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จึงส่งผลให้คนไทยเป็นคนที่ชอบทำบุญทำทาน ช่วยเหลือผู้อื่น และด้วยพื้นฐานความเชื่อและค่านิยมเช่นนี้ ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้นและเมื่อโรงเรียนขอความช่วยเหลือสิ่งใดก็มักจะได้รับความช่วยเหลือ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการบริจาคทรัพย์ และการถวายอาหาร

“ก็ต้องมี มีการช่วยเหลือเท่าที่เราช่วยได้ ต้องช่วยถ้าเรามีสักพันเราก็ช่วยไปสัก 200-300 เราต้องแลฐานะเรากัน ถ้าเราไปหยิบยืมมาทำก็ไม่ถูก เราทำแล้วให้บายใจ(สบายใจ,ผู้วิจัย) ของเรา สิ่งไหนที่ยายมีเยอะก็แจกๆ”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“ป่าถ้าไม่ได้ใส่บาตร ตอนที่แม่เจ็บก็ไปทำบุญ เดือนละ 300 สองสามเดือนก็ไปทำบุญส่วนมากทำบุญเรื่องอาหารการกินของพระเณร ก็มีให้เป็นเดือน เป็นปีเลยนะ ก็ตกเดือนละพัน หมอ ลูกเค้าไปบวช เค้าก็เห็น ท่านก็ได้สมาชิกเพิ่ม ในลักษณะพอจากงาน ท่านก็ได้ หมอก็ไปเห็นพระเณรฉัน เค้าก็ให้เป็นปีไปเลย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

3.1.3 ปัจจัยด้านกายภาพ

1) การเดินทางที่สะดวกส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ เช่น การบริจาคเงิน การถวายอาหารปิ่นโตแด่พระสงฆ์และสามเณร การนัดประชุมต่าง ๆ เช่น ประชุมผู้ปกครอง ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น การร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและวัด เช่น การทอดกฐิน การทอดผ้าป่าโรงเรียน การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะต่าง ๆ นั้น การเดินทางก็มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง คือ ถ้าเป็นประชาชนที่อยู่ใกล้กับโรงเรียน ก็จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้ง่ายและบ่อยกว่าประชาชนที่อยู่ไกลโรงเรียน ซึ่งประชาชนที่อยู่ไกลโรงเรียนส่วนใหญ่จะเข้าร่วมเฉพาะบางกิจกรรม เช่น งานทอดผ้าป่าการศึกษา การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา การประชุมผู้ปกครอง หรืองานอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนได้เชิญ เป็นต้น

นอกจากนี้ชุมชนที่ทั้งใกล้และไกลโรงเรียนยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์และสามเณร ซึ่งทางโรงเรียน ข. ได้จัดโครงการถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์และสามเณร โดยทางโรงเรียนได้อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ด้วยการจัดรถรับปิ่นโตที่ชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ได้ร่วมกันถวายภัตตาหารให้พระสงฆ์และสามเณรด้วย

“คือ ออกจากบ้านถึงไม่ต้องข้ามถนน เดี่ยวนี้วัดมันเยอะนะ ที่นี้มันใกล้ มันปลอดภัยไม่ต้องข้ามถนน ถ้าเราไปไกลๆลูกหลานก็ไปส่ง มันก็กลัว”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

3.2.1 ชุมชนที่มีผู้นำที่เข้มแข็งส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน โดยโรงเรียน ข. มีผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม 2 ประเภท คือ ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดและรองนายก และตัวแทนจากสมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น และผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ คือ ประชาชนในชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งผู้นำทั้งสองกลุ่มจะเป็นแกนนำในการชักชวนคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนและวัดในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานทอดกฐิน การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

“ในส่วนของวัดเรามีกิจกรรมบ่อยตอนนี้ เป็นต้นว่าบวชสามเณรในช่วงวันที่ 1-9 ที่ผ่านมา ทางชุมชนเห็นว่า ทาง อบจ. นายกส่วนบริหารจังหวัดก็ทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพในการซื้อผ้าไตรจีวร ในการอุปถัมภ์ ตลอดจนหน่วยงานราชการหลาย ๆ ส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือสนับสนุนในโครงการต่างๆ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข, 4 มกราคม 2551)

3.2.2 สถานภาพที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

คนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนโดยตรง คือ กลุ่มคนที่มีสถานภาพที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในฐานะใดฐานะหนึ่ง เมื่อบุคคลในชุมชนเข้ามามีสถานภาพเกี่ยวข้องกับโรงเรียนเช่นนี้จะทำให้ชุมชนเกิดความรับผิดชอบต่องานหน้าที่ของสถานภาพที่ได้รับ โดยกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วม คือ ผู้ปกครองนักเรียน กรรมการสถานศึกษา กรรมการมูลนิธิ และศิษย์เก่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ผู้ปกครองนักเรียน

ผู้ปกครองนักเรียนถือเป็นกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะมีบุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียน ข ซึ่งการที่ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนจึงเป็นเรื่องปกติ ซึ่งกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมเช่น วันการประชุมผู้ปกครอง ซึ่งในวัดประชุมผู้ปกครองแต่ละปีทางโรงเรียนก็จะจัดงานทอดผ้าป่าการศึกษาด้วย ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองด้วยดี นอกจากเมื่อโรงเรียนหรือวัดมีกิจกรรมอื่น ๆ ผู้ปกครองก็มักจะมาร่วมงาน เพราะมีลูกเรียนอยู่ที่นี้

2) กรรมการสถานศึกษา

กลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในฐานะกรรมการสถานศึกษาเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพราะพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 ได้ให้อำนาจกรรมการสถานศึกษาเข้ามากำกับดูแล และสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน ข. ได้โดยตรง แต่ในทางปฏิบัติของโรงเรียน ข. นั้น กรรมการสถานศึกษายังไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมมากนัก ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะมาประชุมเพื่อฟังผลการดำเนินงานและเสนอความคิดเห็น ซึ่งจะจัดประชุมภาคการศึกษาละครั้ง หรือขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียน จึงทำให้กรรมการสถานศึกษายังไม่ได้ทำหน้าที่ได้เต็มความสามารถ

3) กรรมการมูลนิธิ

โรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ยังมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนจึงมีผู้ใจบุญได้ตั้งมูลนิธิขึ้นเพื่อช่วยเหลือการจัดการศึกษาของโรงเรียน ข. อดีตเจ้าอาวาสจึงตั้งกรรมการขึ้นมาเพื่อช่วยกันดูแลมูลนิธิ โดยเชิญประชาชนจากหลายฝ่ายมาเป็นกรรมการมูลนิธิ ซึ่งจะมีการประชุมกันตลอด ซึ่งการประชุมแต่ละครั้งเพื่อรับทราบการใช้จ่ายเงินเพื่อพัฒนาโรงเรียน

4) ศิษย์เก่าและผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน

เนื่องจากโรงเรียน ข. มีโครงการหาช่างเผือก ซึ่งโครงการนี้เป็นโครงการที่ให้ทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์และสามเณรไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเมื่อจบมาแล้วจะต้องกลับมาช่วยงานโรงเรียนตามจำนวนปีที่เรียนด้วยทุนโครงการ ดังนั้นจึงทำให้มีศิษย์เก่ามาช่วยเหลืองานโรงเรียนตลอด บางท่านก็เคยบวชเรียนมาก่อนจึงอยากตอบแทนพระพุทธศาสนา จึงกลับมาช่วยสอนพระสงฆ์และสามเณรรุ่นน้องต่อไป

“แต่แรกบ้าเป็นสมาชิกไปประชุม พอประจำเดือนเค้าก็ไปประชุม เพราะว่าท่าน ดร. แก่ได้จากของแม่เกหลงนั้นมาหลายล้านนะ 10 กว่าล้าน ที่ให้มาบำรุงวัด และโรงเรียนเนร แล้วยังมีที่ ไม่ทราบชายแล้วยัง ตอนนั้นเค้าประชุมว่าจะขาย ที่ กรุงเทพฯ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 13 ,โรงเรียน ข, 7 มีนาคม 2551)

“จบมาทางสายพระ จบที่นั่นะ ก็ อ.ที่นี้ก็เชิญให้มาช่วยสอน ตอนแรกก็มาช่วยสอนปีหนึ่ง ตอนใหม่ก็มาฝึกสอน หลังจากนั้นมาก็ได้ช่วยเหลือเด็ก เพราะเมื่อก่อนเราก็เป็นแบบนี้ ก็เลยสอนต่อมาจนลาสิกขาก็ยังช่วยสอน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

3.2.3 ความศรัทธาของชุมชน

1) คนในชุมชนมีความศรัทธาต่ออดีตผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) เพราะท่านเป็นคนเก่งมีความสามารถ

สำหรับความศรัทธาต่ออดีตผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) พบว่าประชาชนในชุมชน กรรมการสถานศึกษาและครูในโรงเรียน ต่างยกย่องอดีตผู้จัดการโรงเรียน เพราะท่านเป็นคนเก่ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ทำอะไรทำจริง และท่านเป็นคนพูดเก่ง จึงทำให้มีประชาชนมักจะให้ความร่วมมือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ท่านคิดจะทำทุกครั้ง

“นี่ปากก็เสียไปจริง แต่ได้แล้วแกสร้าง เห็นเลย คือว่าแกนั่งกับใคร พูด แล้วแกได้ทันที”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“ท่านทำจริง ก็ท่านเข้ามาอยู่ไม่เท่าใดก็สร้างตึก ใครก็บริจาคคนห้องๆ ปากก็ห้องกัน มันถูก ห้องหนึ่งก็สามหมื่น ท่านก็พัฒนาเรื่อย พอที่หลังไอนั้นขึ้นแล้ว ของเก่าๆก็รื้อๆ เค้ายก็เห็นว่าท่านพัฒนา เงินก็มาเรื่อย ซื่อปุ่นตอนนั้นมันก็ถูก หิน ปูนทรายถูก เสรีจ แล้วผลงานขึ้น ใครๆก็อยากทำบุญ คนโน้นก็อยากทำ คนนี้ก็อยากทำ ตึกหลังนั้น เสรีจ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ข, 7 มีนาคม 2551)

2) ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

เนื่องจากโรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาสเรียนเหมือนกับบุคคลอื่น ดังนั้นจึงมีประชาชนบางกลุ่มที่ได้เข้ามาสัมผัสกับโรงเรียนก็จะให้ความช่วยเหลือเพราะเห็นความสำคัญของโรงเรียนที่ให้โอกาสเด็กที่ด้อยโอกาสได้เรียนหนังสือ นอกจากนี้บางท่านก็ได้ไปชักชวนบุคคลอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอีกด้วย

“แต่ส่วนใหญ่เค้าจะไปวัดปลูกคนคือมีโรงเรียนให้เด็กศึกษา ให้เด็กได้ความรู้ ให้เด็ก
ได้เป็นใหญ่เป็นโต ส่วนมากก็จะเป็นดอกเตอร์จบปริญญามาสอนที่นั่น”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“ถ้าพูดจริงๆแล้ว สมัยก่อนโรงเรียนอยู่ที่วัดนะ คุณธรรมของคนดีขึ้น ทุกวันนี้ก็ยังมีนะ
เหลืออยู่ ผู้หลักผู้ใหญ่ ตรงนี้วัดทั้งนั้นแหละ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

“วิธีการที่จะให้ศาสนาพุทธสืบต่อไปเรื่อยๆ คือการที่เราได้มาสนับสนุนให้สามเณร
ศึกษาเล่าเรียน ให้สามเณรสืบทอดพระพุทธศาสนา”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 โรงเรียน ข, 31 ตุลาคม 2549)

3.2.4 ความผูกพันของชุมชนต่อวัดส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

เนื่องจากโรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ โดยมีเจ้าอาวาสทำ
หน้าที่เป็นผู้จัดการโรงเรียน ดังนั้นเมื่อชุมชนมีความผูกพันกับเจ้าอาวาส ก็จะทำให้ชุมชนเข้ามามี
ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้วยเช่นกัน แต่ในทางกลับกันถ้าชุมชนมีความผูกพันกับ
เจ้าอาวาสวัดอื่น ก็จะทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียนลดลงไปด้วย

“บางที่ เหมือนบ้านนี้ (นี้,ผู้วิจัย) ความผูกพันกับเจ้าอาวาสวัดอื่นมาก ผูกพันเหมือน
ญาติสนิท ถึงป่าช่วยซักผ้าท่าน ท่านชราแล้ว ผูกพันเหมือนน้ำคน น้องแม่นะ มีน้ำ
ผลไม้ แครอทมัง ก็หิ้วไปให้ท่าน รู้สึกเหมือนมีญาติอยู่”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน
ข. สามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของ
โรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 ปัจจัยด้านบุคลากร

บุคลากรของโรงเรียนที่มีส่วนในการทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน คือ ผู้บริหาร และ ครู แต่เนื่องจากครูของโรงเรียนทั้งสองแห่งไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประสานงานกับชุมชน ดังนั้นในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะขอล่าวถึงแต่ผู้บริหารโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1) ผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และพระสงฆ์เป็นคนที่อหิชาศัยดี มี

ความสามารถ

ผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และพระสงฆ์ เปรียบเสมือนเจ้าบ้าน ที่เมื่อมีแขกมาเยือนก็ต้องต้อนรับด้วยความยินดี ซึ่งจากคำบอกเล่าของชาวบ้านพบว่าผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) และพระสงฆ์ในวัดเป็นผู้ที่มีอหิชาศัยดี ใจดี ชุมชนเข้ามาในวัดก็ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นความประทับใจของชุมชนส่งผลให้ชุมชนอยากเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น

“ท่านก็ดี รับแขกดี อหิชาศัยดี”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ข, 7 มีนาคม 2551)

“แกก็ดี ถ้าเราไปที่ไหนนะ เจ้าอาวาสมีองค์สององค์ต้อนรับ เทศน์ให้เราฟัง ก็ได้แล้ว เจ้าอาวาสเหมือนพ่อบ้าน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“อายุระดับนี้ ปฏิบัติตัวแบบนี้ผมว่าแกไปได้ดี”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 โรงเรียน ข, 18 มกราคม 2551)

“ลักษณะ ผู้อำนวยการหรือผู้บริหารที่ดี ต้องมีคุณธรรมของตัวเอง คือหนึ่ง ต้องมีคุณธรรม แล้วก็สองต้องรู้หน้าที่งานของผู้บริหารทำให้สมบูรณ์ เมื่อตัวเองดีแล้ว งานมันก็ออกมาดี ผู้อำนวยการถือว่าเป็นหัวหน้า ผู้บังคับบัญชา ถ้าหากว่าเจ้าของบ้านดี หัวหน้าบ้านดี หัวหน้าปกครองทำตัวดี ก็มีคนเข้าไป แต่ถ้าหัวหน้าบ้านไม่ดี ชาวบ้านก็ไม่ร่วม “

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

3.3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติงานของโรงเรียน

1) โรงเรียนต้องเข้าหาชุมชนก่อนแล้วชุมชนจะให้ความช่วยเหลือโรงเรียน

การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้น บุคคลในชุมชนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนก็ต่อเมื่อทางโรงเรียนได้ติดต่อมา หรือเชิญเข้ามา ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องเป็นฝ่ายเข้าหาชุมชนก่อน เพื่อชุมชนจะได้ทราบความต้องการของโรงเรียน

“เณรบ้าง ให้อาจารย์ที่นั่นมา มาเพื่อขอให้ยืมซื้อเครื่องอุปกรณให้เวลาทำอะไร ยายซื้อมาเยอะๆ มันจะได้ราคาถูก เราก็จะช่วยทางอ้อม ไม่ต้องไปซื้อของแพงๆ เค้าก็รู้ราคา ที่บ้านเราให้พันหรือ (อย่างไร,ผู้วิจัย)เค้าก็รู้ราคา ยายก็ไม่เอากำไร เวลาไปสอนก็ไปเอง ไม่ต้องมีการพาหนะอะไร ไปเอง ค่าสอนก็ให้เป็นทานกับเณรที่เรียน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“ติดต่อมา ขอเชิญไป นอกจากพระสงฆ์บอกเชิญ ก็เข้าไป ก็เป็นแบบว่าโรงเรียนเข้าไปหาชุมชน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

2) การกระจายข้อมูลข่าวสารให้ชุมชนทราบหลายทางทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน คือการประชาสัมพันธ์ที่ดี ความจำเป็นที่โรงเรียนต้องมีการประชาสัมพันธ์ก็เพราะว่าชุมชนจะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารและความต้องการของโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียน ข. ได้มีการประชาสัมพันธ์หลายทางด้วยกัน เช่น พระสงฆ์และสามเณรจะออกไปบอกข่าวให้ชุมชนทราบด้วยตัวเอง การประกาศทางสื่อวิทยุ และการจัดทำหนังสือส่งไปทางหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการประชาสัมพันธ์เช่นนี้จะทำให้ประชาชนทราบข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง

“ เวลาเณรเค้าบิณฑบาต เค้าจะมาบอก บางทีก็ทำนบอกตั้งแต่วันพระ บอกโยม”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

3) โรงเรียนมีความโปร่งใสในการบริหารด้านการเงิน

เนื่องจากโรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนที่ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ให้ความช่วยเหลือในรูปแบบของการบริจาคทรัพย์ ดังนั้นชุมชนก็จะคอยติดตามว่าโรงเรียนได้นำเงินที่บริจาคไปใช้ทำอะไรบ้าง ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องมีการแจ้งการใช้จ่ายต่าง ๆ ให้ชุมชนทราบตลอดเพื่อความโปร่งใส และความเชื่อถือของชุมชน

“ ยายไปวัดอยู่บ่อยๆ แบบว่าถ้ายายเข้าไปสักคน คนรอบข้างจะได้ทราบเรื่องต่างๆ ถ้าคนรอบข้างวัดไม่ได้รู้อะไร มันเป็นเรื่องที่ไม่ชัดเจน ยายก็ไม่ถนัด คนจบ ป. 4 นี่นะ เขียนหนังสือไม่ถูกแต่อ่านออก ยายจะไปนั้นก็ไม่ได้ แกว่าไม่มีอะไร แคไปรับรู้ว่า ทรัพย์สินกองนี้ใช้จ่ายอะไร เอาพันหรือ(อย่างไร,ผู้วิจัย)มาใช้ได้ ถ้าพรรคินั้นได้ ได้เข้าไปช่วยรับรู้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

4) โรงเรียนต้องให้ความสำคัญสะดวกแก่ชุมชน บริการชุมชน

โรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนที่ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนในทุกด้าน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้แสดงความเชื่อเพื่อแก่ชุมชน โดยการให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชน ดังนี้

(1) การให้บริการสถานที่ โรงเรียน ข. จะให้บริการประชาชนในการมีใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน เช่น หน่วยงานราชการมาให้ห้องประชุม โรงเรียนแห่งหนึ่งกำลังสร้างตึกจึงมาขอให้ห้องเรียน และโรงเรียนมีห้องสมุดที่ให้ชุมชนเข้ามาอ่านหนังสือ เป็นต้น

(2) การช่วยงานชุมชน พระสงฆ์และสามเณรโรงเรียน ข. มีความสามารถที่การผูกผ้าประดับปราสาทต่าง ๆ เวลาชุมชนมีงานก็จะมาบอกให้สามเณรไปช่วย

“แต่ก็ไปทุกครั้ง บางทีเวลามีการมีงานสมัยก่อน ไม่มีใครผูกผ้าเป็น ผูกผ้าประดับปราสาท ที่เป็นพิธีต่างๆ แต่ไม่มีใครทำเป็น แต่จะมีครูฝ่ายคหกรรมของโรงเรียนมาช่วยสอน เด็กๆเค้าก็ทำเป็น ก็ได้ช่วย ช่วยชุมชน ถ้าไปเหมาคนอื่นก็เป็นพัน สมัยก่อนไม่มีใครทำเป็น ที่ 3 พัน 5 พัน แต่พอบอกให้ลูกเณรไป ใส่ของละเอียดก็ดีใจแล้ว”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

3.3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

1) โรงเรียนแจ้งผลนักเรียนที่ประสบความสำเร็จทำให้ชุมชนรู้สึกประทับใจ

โรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนที่ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส ซึ่งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็ได้รับความช่วยเหลือมาจากชุมชน ดังนั้นสามเณรที่เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนสามารถสอบเรียนต่อระดับสูงได้ ชุมชนก็จะรู้สึกภาคภูมิใจไปด้วย จึงส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น

“คือพระเรียนเก่งๆนะ ก็ดีได้ไปต่อโท เค้าก็มีวัดที่กรุงเทพเรียนปริญญาโท เรียน
ศึกษาศาสตร์ ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

4. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม: โรงเรียน ข.

ในส่วนของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ข. จำแนกออกเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน และปัจจัยอื่น ๆ

4.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ก. สามารถจำแนกได้ออกเป็น 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านค่านิยมความเชื่อ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ปัจจัยด้านกายภาพ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1) โครงสร้างอาชีพส่วนใหญ่อยู่ในภาคการค้าขาย การรับจ้างและรับราชการ ส่งผลให้คนในชุมชนไม่มีเวลาว่าง

เนื่องจากชุมชนเป็นชุมชนเมือง ประชาชนแต่ละคนต้องดิ้นรนหาเงินเพื่อมาเลี้ยงชีพ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย รับจ้างและรับราชการ ทำให้ไม่มีเวลาว่างที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน การเข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของการบริจาคเงินมากที่สุด แต่ถ้าวัดโรงเรียนกิจกรรมบางอย่างที่ต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การประชุมผู้ปกครอง การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวจะต้องจัดในวันอาทิตย์เพราะเป็นวันหยุดของประชาชนในชุมชน ถ้าจัดวันอื่นส่วนใหญ่ประชาชนจะมาเข้าร่วมน้อย เพราะติดภารกิจ

ดังนั้นบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนส่วนใหญ่จึงเป็นบุคคลที่ไม่มีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบ เช่น ประชาชนที่เกษียณอายุราชการ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบุคคลบางท่านที่ต้องการช่วยเหลือโรงเรียน ก็จะมาช่วยสอนนักเรียนในช่วงที่มีเวลาว่าง เช่น หลังเลิกจากงานประจำ เป็นต้น

“บ้านนี้ข้าราชการบำนาญ พอร์ตไฟก็ครู บ้านนั้นค้าขาย ส่วนมากก็ค้าขาย เล็กๆน้อยๆ รับราชการก็มี มีคนเก่าคนแก่ คนชราใส่บาตร ในความรู้สึกอาชีพวัดตัว เหมือนบ้านนี้อาชีพวัดตัว ในชอย มีอยู่ไม่กี่บ้าน เค้าใส่บาตรนะเค้าไม่มีเวลาบ้างที่จะไปวัด มีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบ คนหนุ่มสาวออกไปทำงาน ที่ไปวัดน้อยคน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

“การที่จะให้ชาวบ้านทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์มาช่วย มันก็ไม่ใช่อีก กิจกรรมเวลาไม่เหมือนกัน เราต้องเข้าใจ ผมก็ยังยืนยันว่า คนใกล้วัดเค้ามีอาชีพ เค้าไม่ได้อยู่กับบ้านตลอด แล้วกิจกรรมของโรงเรียนไม่ได้เป็นกิจกรรมที่เป็นวันหยุด”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 โรงเรียน ข, 18 มกราคม 2551)

“จะนัดวันหยุด วันอาทิตย์”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

“คือว่าถ้าบอกเนิ่นๆก็ครบ ถ้าบอกจวนตัว บางคนไปเมืองนอกบ้าง กรุงเทพบ้าง ถ้าบอกตอนนี้ ประชุมต้นเดือน อาจจะมาครบ แต่ถ้าประชุมอาทิตย์นี้บอกอาทิตย์นี้ ไม่ครบแน่ ถ้าไม่ครบแปดก็ขาด”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“มีหลายๆคนที่เกษียณแล้ว แล้วมาช่วยสอน ด้วยความตั้งใจ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 โรงเรียน ข, 8 มีนาคม 2551)

4.1.2 ปัจจัยด้านความเชื่อ ค่านิยมของสังคม

1) ประชาชนที่เป็นผู้หญิงมักจะไม่ค่อยกล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของพระสงฆ์ เนื่องจากผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ เพราะกลุ่มคนที่อยู่ในวัยทำงานไม่มีเวลาว่าง ซึ่งผู้สูงอายุที่เข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง แต่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมกลุ่มนี้มักจะไม่ค่อยกล้าเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากนักเพราะโรงเรียนเป็นโรงเรียนสำหรับพระภิกษุและสามเณร การที่ผู้หญิงจะไปยุ่งเกี่ยวกับงานของพระสงฆ์นั้นถือว่าไม่เหมาะสมนัก จึงทำให้คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเข้าไปเพื่อทำบุญ บริจาคเงิน หรือตักบาตรตอนเช้า

“ยายก็ไม่ค่อยเข้าไปทั้งเพนะ เราก็เป็นผู้หญิง ให้เข้าไปตรวจสอบ ไปดูแลเหมือนกัน แต่เราไม่หาญ ไม่กล้า ผู้หญิงมันไม่ค่อยกล้า ถ้าเณรบิดบาศาตแตกเสริงก็เดินพัน ไม่ได้คุยอะไร แต่ถ้าวัดมีอะไรก็จะมีหนังสือมาบอก ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“แล้วนี่โรงเรียนพระ ผู้ให้ความสนใจมาก คือ เพศชาย เพศหญิงก็ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องก็คือ หนึ่งเพศ เพศผู้ชายก็ต้องไปสัมผัสมากกว่าเพศผู้หญิง เพราะฉะนั้นผู้หญิงก็ไม่อยากเข้าไปเกี่ยวข้องมากนัก แต่ความจริงแล้วกลายเป็นว่าเพศหญิงเข้าไปเกี่ยวข้องมากกว่าเพศผู้ชาย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

4.1.3 ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น

1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับโรงเรียนมีน้อยส่งผลให้ความร่วมมือต่าง ๆ ลดลง

ในสมัยอดีตผู้จัดการโรงเรียนได้มีความขัดแย้งกับนักการเมืองท้องถิ่นในเรื่องการขอสร้างอาคารสำหรับเป็นห้องเรียนและกุฏิของภิกษุและสามเณร ซึ่งตามกฎหมายได้กำหนดให้ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตใกล้เคียงกับวัดหลวงจะต้องไปแจ้งขอสร้างอาคารต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ แต่เนื่องจากอาคารที่จะสร้างมีความสูงเกินกว่าที่กำหนด ทางรัฐเกรงว่าจะไปบดบังทัศนียภาพของวัดหลวง จึงจะไม่อนุญาตให้จัดสร้าง แต่อดีตผู้จัดการโรงเรียนเห็นว่าได้เตรียมการทุกอย่างพร้อมแล้ว จะไม่สร้างก็ได้ จึงได้จัดสร้างอาคารแต่ลดความสูงลงมาเพื่อไม่ให้บดบังทัศนียภาพของวัดหลวง ซึ่งเหตุการณ์ข้อพิพาทครั้งนี้ ก็ส่งผลให้นักการเมืองท้องถิ่นไม่พอใจ หลังจากนั้นมาเมื่อหน่วยงานท้องถิ่นมีกิจกรรมอะไรก็ไม่ค่อยแจ้งให้โรงเรียนทราบ และไม่มา

เกี่ยวกับโรงเรียนอีกเลย เช่น ท้องถิ่นมีการพัฒนาทางเดินเท้าบริเวณทั้งหมดที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดหลวง แต่พอถึงหน้าโรงเรียนเขาข้ามไป ไม่ได้พัฒนาทางเดินเท้าหน้าโรงเรียน เป็นต้น เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันท่านเห็นความสำคัญของความสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำท้องถิ่น ท่านจึงพยายามติดต่อให้ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น

“หน่วยงานราชการไม่เคยเข้ามาแตะต้องเลย ไม่ได้ดำเนินเทศบาลนะ ไม่ได้กับน้อยใจนะ แต่เราไม่สัมพันธ์กับหน่วยงานเท่าไร ไม่ได้เกี่ยวข้อง”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 โรงเรียน ข. , 4 มกราคม 2551)

4.1.4 ปัจจัยด้านกายภาพ

1) ในเขตเทศบาลมีวัดหลายวัด ส่งผลให้ประชาชนมักเลือกไปวัดที่ตนคุ้นเคย เนื่องจากโรงเรียน ข. ตั้งในวัดที่อยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งในเขตนี้มีวัดหลายวัดด้วยกัน โดยมีวัดหลวงที่ใหญ่ที่สุดอยู่ในเขตนี้ด้วย ดังนั้นการเลือกไปวัดของประชาชนก็มีปัจจัยหลายอย่าง ทั้งด้านระยะทาง ด้านขนาดของวัด แต่ปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไปวัดคือความคุ้นเคยกับวัด จากการสัมภาษณ์ประชาชนส่วนใหญ่ได้ให้เหตุผลการเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนและวัด คือมีความคุ้นเคยกับวัด และพระในวัดจึงทำให้มาวัดนี้เป็นประจำทุกครั้ง

“เหตุผลที่คนแก่ๆไปวัดหน้าพระธาตุก็คือ ท่านมีอายุมาก ท่านเป็นคนแก่คนแก่เหมือนป้านิ ความผูกพันกับเจ้าอาวาสวัดหน้าพระธาตุมีมาก มีความผูกพันกับท่านเหมือนญาติสนิท ไปทุกวันพระ 30 กว่าคน แต่ที่นี้(โรงเรียน ข..ผู้วิจัย) 8-9 คน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข. , 17 มกราคม 2551)

4.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

4.2.1 การย้ายเข้าของประชาชนจากถิ่นต่าง ๆ ทำให้ประชาชนไม่ผูกพันกับชุมชนโรงเรียนและวัด

เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ในตัวเมืองจึงทำให้มีประชาชนต่างถิ่นเข้ามาหางานทำที่นี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะมาเช่าบ้าน เช่าอพาร์ทเมนต์เพื่ออยู่อาศัย ดังนั้นคนต่างถิ่นเหล่านี้จึงไม่มีความผูกพันต่อวัดและต่อโรงเรียน และที่สำคัญคนต่างถิ่นที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

ก็เข้ามาเพื่อทำงาน ดังนั้นจึงไม่ค่อยได้สนใจเรื่องอื่น นอกจากเรื่องงาน ซึ่งถ้าถึงช่วงที่กิจกรรมวันสำคัญที่มีวันหยุด คนกลุ่มนี้ก็จะกลับไปยังถิ่นฐานบ้านเกิด จึงทำให้ไม่มีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนนัก

“มีคนใหม่ค่ะ บ้านนี้คนใหม่มาซื้อ บ้านนี้บ้านดั้งเดิม อพาร์ทเมนต์ที่นี่คนมาซื้อ ที่นี่มีชุมชนน้อยนะ ครึ่งถนนไปแล้วเป็นอพาร์ทเมนต์ คนจร”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

4.2.3 ชุมชนรู้สึกว่าคุณเองมีความรู้ไม่เพียงพอในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับโรงเรียน

ปัจจัยอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อย เพราะชุมชนคิดว่าโรงเรียนมีพระสงฆ์ มีครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนอยู่แล้ว จึงไม่อยากจะเข้ามาก้าวล่วงงาน และที่สำคัญประชาชนบางส่วนรู้สึกว่าตนไม่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนจึงไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่วนนี้ จะเข้ามามีส่วนร่วมแต่ด้านการสนับสนุนด้านการเงินเพียงอย่างเดียว ดังนั้นโรงเรียนจึงควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจถึงการจัดการศึกษาของโรงเรียนของโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนเข้าใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

“ไม่ใช่โรงเรียนไม่เปิด เค้ายากให้เราเข้าไปสัมผัส แต่เรามันความรู้น้อย แต่ถ้าคนอื่นเค้าก็เข้าไปสอน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“เดี๋ยวนี้คนมันพูดยากนะ เค้ามีนะ ถึงเรามองว่าเราไม่มีความรู้ด้านนี้ ด้านสอน ถึงเมื่อเราไม่มีความรู้ เราก็ไม่มีความสามารถไปช่วยเหลืออะไรได้”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

4.3.3 ความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อพระสงฆ์และสามเณรลดลง

การที่โรงเรียนมีข่าวทางลบออกไปสู่ชุมชน เช่น พฤติกรรมของพระสงฆ์และสามเณรที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยลง บางครั้งข่าวสารบางอย่างอาจไม่เป็นความจริงแต่ถ้าข่าวไปถึงประชาชน ประชาชนก็จะมี การพูดต่อ ๆ กัน ทำให้ชุมชนหมดศรัทธาโรงเรียน ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยลง

“แกไม่เชื่อเลยว่าแกไปได้เมียพรรคนั้น”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 12 มีนาคม 2551)

“ท่านสร้างโรงเรียน เสร็จแล้วผลสุดท้าย เราก็มองไม่เห็นเหล่าพระนะ ท่านก็อยู่ไม่ได้ พอมีสีกามาพาไป ท่านก็สึกไปแต่งงานมีลูกท่านสึกก่อน ท่านแต่งงานแล้ว ท่านไม่เปิดเผย”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

4.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน ข. สามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ด้าน คือ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 ปัจจัยด้านบุคลากร

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีบุคลากรของโรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน (ผู้จัดการโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียน) และครู ซึ่งบุคลากรทั้ง 2 กลุ่มถือเป็นบุคลากรที่สำคัญที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

1) การแต่งตั้งผู้อำนวยการโรงเรียนไม่มีระบบที่ชัดเจน

โรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีผู้บริหารคือผู้จัดการโรงเรียน และผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาส่วนใหญ่ผู้จัดการโรงเรียนกับเจ้าอาวาสจะเป็นพระสงฆ์รูปเดียวกัน แต่เนื่องจากผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคนเดิมมีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่อีกวัด ซึ่งไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน จึงทำให้มีการสลับหน้าที่กัน โดยเจ้าอาวาสวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่จะดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน เพราะจะได้บริหารโรงเรียนอย่างใกล้ชิด ส่งเจ้าอาวาสวัดอื่นอีกท่านจะดำรงตำแหน่งผู้จัดการโรงเรียนซึ่งเป็นผู้ถือใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน ซึ่งจะเห็นว่าการแต่งตั้งผู้จัดการโรงเรียน และผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นการคัดเลือกกันภายใน ไม่มีกฎ ระเบียบที่แน่ชัด ซึ่งส่วนใหญ่การคัดเลือกจะเป็นหน้าที่ของอดีตเจ้าอาวาส เพราะสำนักงานพระพุทธศาสนาให้วัดบริหารโรงเรียนเอง จึงทำให้บางครั้งผู้ที่เข้ามาเป็นผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้มาด้วยความสมัครใจ และไม่เป็นที่รู้จักของชุมชน

ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนต้องทำความรู้จักกับชุมชนใหม่ จึงทำให้ในช่วงแรก ๆ การเข้ามามีส่วนร่วมของโรงเรียนยังน้อย

“แต่นี้ท่านไม่ค่อยหาญ(ไม่ค่อยกล้า,ผู้วิจัย) แกอยู่แบบจำยอม แกถูกจับให้มาอยู่ที่นี่”
(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

“ท่านเห็นว่าวัดนี้ เลี้ยงลูกเณรมาก ก็ย้ายเจ้าอาวาสองค์ก่อนไปวัดที่ท่านเคยอยู่ ถึงท่านองค์นี้ก็อยู่ที่วัดนี้แทน”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 13 โรงเรียน ข, 7 มีนาคม 2551)

2) โรงเรียนไม่มีระบบการคัดเลือกและการให้ความดีความชอบแก่ครู

เนื่องจากระบบการบริหารโรงเรียนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน นั่นก็คือวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งหน่วยงานที่ดูแลจะเพียงแค่ส่งงบประมาณตามรายหัวนักเรียนมาให้จำนวนหนึ่ง ความรับผิดชอบนอกเหนือจากนี้เป็นหน้าที่ของวัดและโรงเรียน ซึ่งเงินที่ได้รับจากรายหัวนักเรียนส่วนใหญ่จะนำไปให้เป็นเงินเดือนครูทั้งหมด ซึ่งครูที่โรงเรียน ข. จะได้เงินเดือนน้อยกว่าเงินเดือนที่ควรจะได้ตามวุฒิการศึกษาที่จบมา และไม่มีกรขึ้นเงินเดือน ถึงแม้ว่าจะครูจะมีความสามารถมากแต่เงินเดือนก็ยังคงเท่าเดิม นอกจากนี้สวัสดิการต่าง ๆ ก็ไม่มี ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้ผู้มาเป็นครูที่นี่จะสอนได้ไม่นานถ้าสามารถขยับขยายหางานใหม่ได้ก็จะลาออกจากที่นี่ ทำให้ครูของที่นี่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรง การพัฒนาโรงเรียนก็ทำได้ยาก เมื่อโรงเรียนไม่สามารถพัฒนาได้ทัดเทียมกับโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาทั่วไป จึงทำให้ไม่ค่อยมีผู้ปกครองส่งลูกมาเรียนมากนัก เมื่อคนในชุมชนไม่มีบุตรหลานมาเรียนก็จะทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนก็น้อยลงไปด้วย

“ว่าแล้วก็พบครูทุกคน ครูทุกคนก็เงิบ ไม่มีใครทำแผนการสอน จะไปดำได้ไง ก็ขอบคุณว่าครูทุกคนที่มาช่วยสอนเณร พอค่าตอบแทนมันนิดเดียวจริง ๆ ถ้าเปรียบเทียบกับครูอื่นที่ไหนเค้า ที่จะไปให้เพื่อนทำอะไร เพราะหลังจากที่สอนเณรสอนพระ ตัวเองก็ต้องไปดูแลครอบครัวอีก มีเมียมีลูก มีสามี จะเอาเงินแค่นี้จะพอยาได้ยังไงละ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

4.3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน

1) โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนแต่ยังไม่ได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งกลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยตรงคือ คณะกรรมการสถานศึกษา แต่ทางโรงเรียน ข ยังไม่ได้ให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการนัดประชุมแจ้งการดำเนินงานของโรงเรียนปีการศึกษาละครั้งเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริง กลุ่มคนกลุ่มนี้สามารถที่จะเข้ามาช่วยในการพัฒนาโรงเรียนได้มากกว่า ดังนั้นโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างเต็มศักยภาพ

“ทำไมโรงเรียนนี้ชาวบ้านน้อย เพราะว่าผู้นำของโรงเรียนเปิดใจ สัมผัสกับชาวบ้านหรือไม่ ปกติชาวบ้านจะไม่ยุ่งอยู่แล้วกับโรงเรียน เพราะถือว่าเป็นเรื่องของโรงเรียนของครู ชาวบ้านเค้าไม่มีความรู้ เค้าก็ไม่กล้ายุ่ง ก็ต้องเปิดประตูกว้างๆ ไปสัมผัส”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

2) โรงเรียนประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงทำให้คนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย

ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากในการทำให้ชุมชนรู้จักโรงเรียนมากขึ้น ถ้าโรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ดี จะทำให้ชุมชนเข้าใจการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มากขึ้น โดยโรงเรียนสามารถแจ้งวัตถุประสงค์ และความต้องการของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพราะถ้าให้ชุมชนเข้ามาเอง ชุมชนก็ไม่ทราบว่าโรงเรียนยังต้องการความช่วยเหลืออีกหรือไม่ เพราะภายนอกโรงเรียนดูเป็นวัดทันสมัย มีพร้อมทุกอย่าง ในทางตรงข้ามถ้าโรงเรียนไม่มีการประชาสัมพันธ์ก็จะทำให้ประชาชนไม่รู้จักความต้องการของโรงเรียน ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อย

“กับโรงเรียนเราไม่ได้ไปสัมผัสนะ ไซ้ใหม่ ขนาดว่าวัดเค้าให้ทานไฟ เรายังไม่รู้ ปวดหัวหมดไม่รู้นะ เราไม่ได้เข้าวัด ลูกเณรเดินนะ แต่เราไม่ได้ถามกันนะ ...ชุมชนก็ช่วย ท่านก็มีชุมชนไกลๆ แล้วกับข้าวท่านก็ได้ ไปทุกอำเภอ มีรถไปรับปิ่นโต เค้าก็ทำดีอยู่แล้วนะ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

“การที่เราจะทำบุญ ทอดผ้าป่าแล้ว ไปเป็นเจ้าของภาพทอดผ้าป่าที่วัด เดินเข้าไปแล้วก็รู้ว่ามียะนะ วัดคืออยู่แล้ว เราก็อยากไปวัดบ้านนอก หอระฆังก็ไม่มี เมรุไม่มีในความรู้สึกแบบนี้จริง ๆ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 โรงเรียน ข, 18 มกราคม 2551)

4.3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน

1) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสามเณรส่งผลให้ความศรัทธาของชุมชนลดลง

โรงเรียน ข. เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนสำหรับพระสงฆ์และสามเณร จึงทำให้ชุมชนมีความคาดหวังว่าสามเณรจะมีความประพฤติเรียบร้อย ให้เหมาะสมกับเพศบรรพชิต ซึ่งถ้าสามเณรปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมก็จะทำให้ชุมชนมีความศรัทธาตกลง ทำให้ไม่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากนัก นอกจากนี้พฤติกรรมบางอย่างของสามเณรได้สร้างความเดือนร้อนให้แก่ประชาชนในชุมชน เช่น สามเณรขำวางปาลิ่งของลงมาบนบ้านเรือนชุมชนที่อยู่ติดกับโรงเรียน ส่งผลให้บ้านเรือนชุมชนเกิดความเสียหาย เป็นต้น ด้วยพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเช่นนี้ ทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่าย และความศรัทธาก็ลดลง

“คนที่เรียนเก่งๆ ก็มีทุนให้ กิติในด้านหนึ่ง แต่ก็ดีไม่หมดนะ เหมือนบ้านคนที่อยู่ข้างวัด ป้าจะบอกให้เณรเล่น ป้าก็บอก จีวรเต็มมาบนหลังคามัง บนต้นไม้มีง ถึงก็ต้องทำใจ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 โรงเรียน ข, 17 มกราคม 2551)

“บุคคลชาวบ้านมองภาพว่าพระเณรอยู่เบื้องสูง บนหิ้ง จะมาเดินเล่น พระเณร เค้าเลย ว่า พระเณรยังเป็นเด็ก อยู่ในลักษณะนี้ ว่าต้องพระต้องเรียบร้อย ต้องอยู่ในที่เคารพบูชา พอมาเห็นปีบทำให้ศรัทธาถอยลง โรงเรียนปริยัติธรรมแล้ว ต้องฝึกลูกวัด ต้องปฏิบัติตามศาสนา ให้อยู่ในสมณะ”

(สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 โรงเรียน ข, 13 มีนาคม 2551)

5. สรุปภาพรวมปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

5.1. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

ในส่วนของปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้นั้น จำแนกออกเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และ ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

5.1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ได้แก่

- (1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจดีส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนโรงเรียนมากขึ้น
- (2) ปัจจัยด้านความเชื่อค่านิยม ได้แก่ ความเชื่อตามหลักศาสนาพุทธช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน
- (3) ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ การเดินทางที่สะดวกเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

5.1.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ได้แก่

- (1) ผู้นำชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น
- (2) สถานภาพของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน เช่น การเป็นผู้ปกครองนักเรียน การเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา การเป็นศิษย์เก่า เป็นต้น
- (3) ความศรัทธาของชุมชนต่อโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียน

(4) ความผูกพันของชุมชนต่อโรงเรียนและวัด

5.1.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ได้แก่

(1) ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่

- 1) ผู้บริหารโรงเรียน (เจ้าอาวาส) รุ่นเก่าสร้างศรัทธาต่อคนในชุมชน
- 2) ผู้จัดการโรงเรียนและพระสงฆ์เป็นคนที่มีความสามารถ
- 3) ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

(2) ปัจจัยด้านวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- 1) โรงเรียนเป็นผู้ขอความร่วมมือจากชุมชน
- 2) การประชาสัมพันธ์ที่ดีส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น
- 3) โรงเรียนให้ความเอื้อเฟื้อต่อชุมชน

(3) ปัจจัยด้านผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- 1) นักเรียนประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนทำให้ชุมชนรู้สึกประทับใจที่โรงเรียนจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ
- 2) โรงเรียนพัฒนาจัดสถานที่บริเวณโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น

5.2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

ในส่วนของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้นั้น จำแนกออกเป็น 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน และ ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

5.2.1 ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ได้แก่

(1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

1) โครงสร้างอาชีพส่วนใหญ่อยู่ในภาคการค้าขาย การรับจ้างและเกษตรกร การทำให้ไม่มีเวลาว่างมาร่วมกับโรงเรียน

2) สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนโรงเรียนน้อย

(2) ปัจจัยด้านความเชื่อค่านิยม ได้แก่ สถานภาพความเป็นพระสงฆ์และสามเณรในชุมชน ข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

(3) ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น ได้แก่

1) การแบ่งเขตเทศบาลที่แยกชุมชนออกจากบริเวณพื้นที่ของโรงเรียน ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมลดลง

2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับโรงเรียนมีน้อยส่งผลให้ความร่วมมือต่าง ๆ ลดลง

(4) ปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ ในเขตชุมชนมีวัดหลายวัด ส่งผลให้ประชาชนที่ไปตามวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะวัดที่เป็นวัดหลวง

5.2.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชนที่เป็นปัจจัยอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ได้แก่

1) ประชาชนจากต่างถิ่นย้ายเข้ามาหางานทำในเขตเมือง จึงทำให้ไม่ผูกพันกับโรงเรียน

2) ชุมชนเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ และสามเณร

3) ชุมชนบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา

4) การไม่ได้รับผลตอบแทนทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย

4) ชุมชนรู้สึกว่าคุณเองมีความรู้ไม่เพียงพอในการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

5.2.3 ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียนที่เป็นปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้ ได้แก่

(1) ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่

- 1) การแต่งตั้งผู้บริหารโรงเรียนไม่มีระบบที่ชัดเจนไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนบางส่วน
- 2) โรงเรียนไม่มีระบบการคัดเลือกและให้ความดีความชอบแก่ครู

(2) ปัจจัยด้านวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่

- 1) โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างเต็มศักยภาพ
- 2) โรงเรียนไม่แจ้งผลการใช้อุปกรณ์ สิ่งของที่ชุมชนบริจาค
- 3) โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ที่ไม่หลากหลายและไม่ต่อเนื่อง
- 4) โรงเรียนเป็นฝ่ายรับมากกว่าฝ่ายให้
- 5) ระบบบริหารงานโรงเรียนเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ชุมชนบางส่วนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยลง

(3) ปัจจัยด้านผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ นักเรียน (สามเณร) มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมส่งผลให้ความศรัทธาของชุมชนลดลง

ตอนที่ 3 แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาคใต้

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคใต้ ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปนี้ คือ

1. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน: ด้านวิชาการ มีดังต่อไปนี้

1.1 การอบรมคณะกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาด้านวิชาการ ทั้งในด้านการจัดทำหลักสูตร การวางแผนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การประเมินผล

1.2 การจัดกิจกรรมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ของโรงเรียน

1.3 สร้างเครือข่ายด้านวิชาการกับโรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ด้านวิชาการกัน และแลกเปลี่ยนกันใช้สื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ

1.4 การอบรม ให้ความรู้แก่ชุมชนในเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น และโรงเรียนเชิญวิทยากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

2. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน: ด้านงบประมาณ

2.1 การจัดตั้งคณะกรรมการ 2 ชุด คือ คณะกรรมการโรงเรียน และคณะกรรมการวัด โดยให้คณะกรรมการศึกษาแต่ละชุดมาจากกลุ่มคนหลากหลายอาชีพ และเป็นคนที่สามารถเข้ากับบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยคณะกรรมการทั้งสองชุดจะช่วยกันวางแผนการใช้จ่าย การประเมินผล และการจัดหาทุนมาเพื่อสนับสนุนโรงเรียน

2.2 การเชิญชุมชนเข้ามาร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดและโรงเรียนตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผล

2.3 การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน: ด้านบุคลากร

3.1 การพัฒนาคุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียนให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- คุณลักษณะด้านวิชาการ ผู้จัดการโรงเรียนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งทางธรรมทางโลก หมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ และเห็นความสำคัญของการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

- คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์ชุมชน ผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) ต้องเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยดี เข้าหาชุมชน สามารถเข้ากับชุมชนได้ทุกระดับ ไม่แบ่งแยก รับฟังยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของชุมชน แล้วนำสิ่งที่ชุมชนเสนอแนะมาปรับใช้กับโรงเรียน และทำให้ชุมชนเห็นเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ผู้จัดการโรงเรียนต้องทำความเข้าใจกับชุมชน และประชาชนในชุมชน ต้องทราบความต้องการของชุมชน แล้วจึงจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ให้ความช่วยเหลือชุมชนด้วยความยินดี

- คุณลักษณะด้านความคิด พุทธิกรรมกริยามารยาท ผู้จัดการโรงเรียน (เจ้าอาวาส) ต้องประพฤติตัวเหมาะสมกับสมณรูป มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นนักพัฒนา

3.2 การพัฒนาคุณลักษณะของพระสงฆ์และสามเณร ให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- คุณลักษณะด้านพุทธิกรรม กริยามารยาท

พระสงฆ์และสามเณรต้องปฏิบัติตามวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด สามเณรจะมีโครงการจัดตารางเวรให้เณรทำความสะอาดวัด เช่น การกวาดบริเวณรอบๆ วัด หรือตามทางเดินรอบๆ วัด เพื่อให้คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อสามเณรว่าสามเณรสามารถช่วยเหลือวัด และบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนได้ ทำให้ภาพลักษณ์ของสามเณรดีขึ้นในสายตาของคนในชุมชน โดยการให้เหล่าสามเณรสวดมนต์ในอุโบสถพร้อมๆ กัน เป็นการดึงดูดความสนใจให้คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อสามเณรมากขึ้น เนื่องจากโดยปกติแล้ว คนในชุมชนส่วนใหญ่จะได้ยินเสียงสวดมนต์จากพระเท่านั้น แต่เมื่อได้ยินเสียงสวดมนต์อันไพเราะของสามเณรเด็กๆ จึงถือว่าเป็นเรื่องแปลกใหม่ของคนในชุมชนและเห็นการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่ดีของวัดและสามเณร

3.3 เชิญผู้ปกครองและคณะกรรมการศึกษาร่วมประชุมรับทราบปัญหาในด้านบุคลากร และหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

3.4 สร้างเครือข่ายครูกับโรงเรียนอื่นหรือกศน. เพื่อแลกเปลี่ยนครูกันสอน โรงเรียนจะได้ปรับจัดบในการจัดจ้างครู

4. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน: ด้านบริหารงานทั่วไป

4.1 การสร้างเครือข่ายกับ กศน. ร่วมกับจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน โดยให้ กศน. เข้ามาจัดกิจกรรมเสริมอาชีพให้กับชุมชนในโรงเรียน

4.2 เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาใช้บริการด้านอาคารสถานที่ ห้องสมุด

4.3 จัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์กับชุมชน เช่น จัดกิจกรรมให้ชุมชนเข้ามาเยี่ยมชมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน จัดกิจกรรมร่วมกับระหว่างโรงเรียน และชุมชน

4.4 การสร้างเครือข่ายการประชาสัมพันธ์กับหอกระจายข่าวชุมชน กศน. และหน่วยงานเอกชน เพื่อ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบอย่างสม่ำเสมอและหลากหลาย